

De Eumene Cardiano

<https://hdl.handle.net/1874/255411>

1907

Sept. 10 Sept. 1907

DE EUMENE CARDIANO.

Diss.
Utrecht
1906

A. RUTGERS.

DE EUMENE CARDIANO.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0374 9060

Diss. Utrecht 1906

DE EUMENE CARDIANO.

SPECIMEN LITTERARIUM INAUGURALE, QUOD
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNI-
FICI F. A. F. C. WENT, PHIL. NAT. DOCT. ET
IN FACULTATE PHIL. NAT. PROF., AMPLIS-
SIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU
ET NOBILISSIMAE FACULTATIS LITTE-
RARUM ET PHILOSOPHIAE DECRETO
PRO GRADU DOCTORATUS SUMMISQUE IN
LITTERARUM CLASSICARUM DISCIPLINA HONO-
RIBUS AC PRIVILEGIIS IN ACADEMIA
RHENO-TRAIECTINA RITE AC LEGITIME
CONSEQUENDIS PUBLICO EXAMINI SUBMITTET
ABRAMUS RUTGERS, AMSTELODAMUS, DIE
XVI M. FEBRUARII, ANNO MDCCCCVI, HORA III.

DRUKKERIJ PLANTIJN, AMSTERDAM, MDCCCCVI.

Parentibus ac Sponsae.

CAPUT I. DE FONTIBUS.

Tria sunt genera auctorum, qui de Eumene res nobis tradiderunt: primo vitarum scriptores, qui vitam Eumenis enarraverunt *Nepos* et *Plutarchus*; deinde qui in historiis etiam de Eumene egerunt *Diodorus Siculus*, *Pompeius Trogus* (quem excerpsit *Justinus*), *Arrianus*, *Curtius Rufus*, *Appianus*, *Dexippus* (cuius operis excerptum Photius tradidit); postremo qui ob alias causas de Eumene scripserunt *Polyaenus*, *Frontinus*, *Aelianus*, *Athenaeus*, *Lucianus*, *Suidas*.

Vitarum apud veteres descriptio ab historia bene distinguenda est ¹⁾. Non forma, sed argumento 1.
Vitarum
Scriptores. *βίος* ab *ιστορίη* differt ²⁾. Quoniam non veritatem praecipue sectabantur vitarum scriptores, sed *ψυχολογία* aptis blandimentis lectorem delenientem, sui arbitrii erat unicuique argumenta sibi eligere, neque alia tradebant, quam quae sibi heroïs ³⁾ morum descriptioni utilia esse videbantur. Quam ob rem eos scriptores minus ex operibus eorum aestimamus, quam ex meliore cognitione, quam nobis de fontibus suis offerunt. Fuerunt enim

¹⁾ cf. Leo „Griechisch-Römische Biographie“ p. 147.

²⁾ cff. *Nepos*, vit. *Pelopid.* I, 1; *Epaminond.* I, 3. *Plutarchus Alex.* I, 1.

³⁾ Iam hoc verbum usitatum nos monet in longe plurimis vitis viros políticos aut duces ab auctoribus istis laudibus extolli.

hi fontes, nunc maximam partem deperditi, partim egregii, omnes digni quos studia virorum doctorum diligenter persequantur ¹⁾. Cornelius Nepos et imprimis Plutarchus, de quorum Eumenis vitis fusius agam necesse est, istius scriptorum generis nobis exempla restant.

Corn.-Nepos. *Nepotis* vitae, quae de illustribus viris nobis relictæ sunt, aut optimas personas proferunt aut pessimas. Vita Eumenis haud dubie optimam nobis personam ostendit: ab initio usque ad finem non invenitur, ubi heroem suum laudibus non extollat. Unicam, quam Eumeni obicit vituperationem, defectionem animi scilicet, cui post Perdiccae mortem cedebat (c. V, 1)²⁾, quoad potest extenuat. Eumenem, qualem describit Nepos, excellentissimum fuisse virum minus apparet e factis, quae memorat scriptor, quam e verbis ³⁾ laudatoris, qui quocumque loco fieri potest illius viri virtutes digito monstrare non desinit ⁴⁾. Tota narratio breviter neque abs re exponitur, etsi quatuor locis quae narrat perspicua non sunt: 1° V, 1, ubi non docet, quo modo Eumeni post mortem Perdiccae »exiles« res factae sint; 2° V, 5, ubi nimia scriptoris brevitās cum amore certat singula persequendi; unde obscuritas aliqua nascitur ⁵⁾, 3° VI, 4 et VII, 1, ubi non apparet, quam ob causam

1) cf. Ed. Meyer, Forschungen z. Alt. Gesch. II p. 66.

2) „*etsi non frangebant, tamen minuebant*.”

3) Eumeni prodicionem Macedonum exitio fuisse Nepos in 13 huius vitae capitibus quater memorat (I, 1; X, 1; XI, 5; XIII, 1.)

4) Quod etiam N. facit in vitis Dionis, Datamis, brevioribus. cf. Leo, Biographie p. 204.

5) Fabulam, cuius hoc loco nimis in breve contractae Nepos mentionem inducit, exposuerunt quoque Plut. c. XI; Diod. XVIII, 42, 3 sq. Frontin. Strat. IV, 7, 34.

Eumenes, ab *Olympiade in Macedoniam* ad opem ferendam *vocatus*, satius ducens »si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam quam ingratum vivere« (VI, 5), *in Asia maneat* atque exercitum comparet contra *Antigonum*.

Nepotem arte scribendi non excelluisse et alibi ¹⁾ elucet et in ea vita, quae nos detinet. Nempe capite V, 6, quasi iam omnia cognita habeant lectores, quae de fortuna Eumenis est narraturus, ea respicit, quae postea ei explicanda sunt. Quod iterum facit c. X, 3, ubi scribit »si per suos esset licitum«. Novi aliquid et lectoribus prorsus ignotum hoc loco in medium profert ²⁾. Elegantiarum stili rudissimum eum fuisse apparet etiam c. VII, 1, ubi dura transitio coniunctione »ita« male velatur, et c. VIII, 1, quo loco haud minus abrupte legitur »hic« ³⁾. Etiam c. XI, 1—3 »enim«, »autem«, »at« minus accurate praecedentibus adiunguntur. Accedit, quod eodem loco legitur »utrumque genus hominum«, sequuntur vero »et qui.... et qui«, atque praeterea additur »multi etiam«. Hi »multi« qui sint, insuper non intellegitur. Coniecturae quoque Nep. reliquit c. XII, 1, quare non solus Antigonus de Eumenis sorte statuere auderet, quamquam in concilio »omnes« mirabantur »non iam de eo sumptum esse supplicium, a quo tot annos adeo essent male habiti«; et XII, 3, quam ob rem septem dierum Antigonus petiverit prolationem, qui postremo vereatur, ne »seditio« oriatur

¹⁾ cf Leo, ll. p. 193.

²⁾ cf c. IV, 1-3, ubi ordinem rerum turbavit.

³⁾ Melius N. scripsisset: *Confluxit hic cum Antigono... etc.* De „hic *οὗτος*“ e sermone grammaticorum apud biographos occurrenti eff. Lupus, „Sprachgebr. des Corn. Nep.“ p. 108. Leo ll. p. 217.

ob hoc ipsum, quia tamdiu Eumeni parcitur. Manifesto deinde falsam causam attulit, cur Antigonus »*cotidianum victum* (ab eo) *removeri*« iusserit; scribit enim Nepos: »negabat se *ei* vim allaturum, *cui aliquando fuisset amicus*«. Contra c. X. 4, legitur »ipse autem Antigonus adeo erat *incensus*, ut nisi magna spe maximarum rerum leniri non posset«! Partes igitur, quas apud Nep. Antigonus in Eumenis exitio agit, magnam movent suspicionem.

Eumenis
morum apud
Nepotem
descriptio.

Quanti haec Eumenis vita sit facienda clarius perspicitur, si morum eius apud Nepotem descriptionem primum ceterorum scriptorum expositioni, deinde iis, quae nobis nova inquisitio suggesserit, opposuerim. Qui igitur a Nepote describitur Eumenes »vincebat omnes (duces Macedonum) *cura, vigilantia, patientia, calliditate, et celeritate ingenii*» (I. 3). »Fulgebat iam in adolescentulo *indoles virtutis*» (I. 4). Perdiccas eum sibi adiunxerat »quod in homine *fidem et industriam magnam* videbat» (II, 3). Leonnatus »*perducere eum non potuit*» (II, 5), et Eumenes »*clam noctu ex praesidiis eius effugit*» (II). »*Amicum non deseruit, etsi infirmum videbat, neque salutis quam fidei fuit cupidior*» (III. 1) ¹⁾. *Etsi vulneratus aliquot plagis*, tamen »*acrius hostibus institit*« (IV, 2). *Craterum occisum pro hominis dignitate proque pristina amicitia . . . amplo funere extulit ossaque . . . uxori eius ac liberis remisit*« (IV, 4). Morte Perdiccae »*perculus . . . non succubuit neque eo setius bellum administravit*«

¹⁾ Novimus duas causas praecipue ad Perdiccae partes Eumenem traxisse, quarum priorem hanc fuisse, quod ab illo Lycia, Caria, Phrygia fidei firmandae causa ei assignatae essent (Just. XIII. 6, 14), alteram, quod cum Antipatro, duce adversariorum, veteres inimicitias exerceret. Quae alto silentio Nepos praetermittit.

(V, 1). »*Callidum* fuit eius inventum, quem ad modum stans iumentum concalfieri exercerique posset« (V, 4). »*Simulata* deditiōe... *praefectis* Antigoni *imposuit*¹⁾ seque ac suos omnes extraxit incolumes« (V, 7)²⁾. Olympiadi *suasit*, ut »*oblivisceretur omnium iniuriarum* et in neminem acerbiorē uteretur imperio« (VI, 2). Eumenes »*satiū duxit*... *perire bene meritis referentem gratiam quam ingrātum vivere*« (VI, 5). »*Omnibus*³⁾ titubantibus et de rebus summis *desperantibus* Eumenes ait... *se rem expediturum*« (IX, 2) et »*callidum imperatorem* (Antigonum) *vicit consilio*« (X, 1). »Hunc (Eum.) Antigonus, cum ei fuisset infestissimus, conservasset, ... *quod ab nullo se plus adiuvari posse intellegebat*« (X, 3). Onomarcho, cuius in custodia tenebatur, Eumenes ait „*numquam cum fortiore sum congressus*: non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Neque id erat falsum« (XI, 5). »*Et dignitate fuit honesta* et

1) cff. IV, 4; VI, 5.

2) Dolo usus callidissimo sane, nec minus tamen improbissimo, non vituperatur Eumenes a Nepote; immo rem ita narrat, ut eius infamia minuat, nec satis dilucide perspiciat lector, quid tandem gestum sit. (Veriora et meliora habet Plut. c. XII, 3 sqq; cum Nepote facit Diod. XVIII, 53, 5). Studio eodem ductus Eumenis extollendi, de oppugnatione quam Noris in castello sustinuit, ita scribit Nepos, quasi sponte ibi moratus sit. Conferendus quoque locus est c. V, 3, ubi clades gravissima illa, qua Antigonus Eumenem anno 320 vicit, non nisi levissime stringitur, ita ut lector miretur, quomodo Eumenes, qui semper superior fuerit, subito in castellam Phrygiae confugere coactus sit. Neque aliter Nepos Eumenem „invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque Macedonum veteranorum, cum superior proelio discessisset“, Antigono deditum esse scribit (c. X, 2); quod verum est; omittit tamen, quod excusare quodammodo Macedones, Eumeni autem crimini dari potest, per pugnam ab eo feliciter contra Antigoni gestam, in hostium potestatem cecidisse militum liberos, uxores, impedimenta omnia.

3) cf. I, 3.

viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore quam figura venusta (II.) »Non Antigoni virtute, sed *Macedonum periurio*« Eum. habuit exitum vitae (XIII, 1). Quid ii »qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati« de Eumene opinarentur, ex hoc patere N. dicit, quod »*post huius occasum statim* regium ornatum nomenque sumpserunt" et „quid sentirent aperuerunt" (XIII, 1-3). ¹⁾ *Eumenem sui propinqui* „militari honestoque funere, *comitante toto exercitu* humaverunt" (XIII, 4).

Plutarchus.

Ut in Nepotis ita in *Plutarchi* quoque vitis id quod quaeritur morum descriptio est ²⁾. Illum vero haud mediocriter superat hic subtilius et exquisitius personarum moribus descriptis; deinde oratione est suaviore et elegantiore.

Comparatur Eumenes Graecus cum Sertorio Romano, ita tamen, ut recedens ab usu parium ceterorum Romano Graecum non praemittat Plutarchus, sed de Eumene secundo loco agat. Comparatio autem argumentis nititur magna parte extrinsecus quaesitis: praeterquam quod ambo erant „*ἀρχικοί*" atque „*σύν δόλῳ πολεμικοί*", uterque peregre externis imperabat et per vim succubuit: „*ἐπιβουλευθέντες γὰρ ἀμφοτέροι, μετ' ὧν τοὺς πολεμίους ἐνίκων, ὑπὸ τούτων ἀντρεΐσθησαν*" ³⁾.

Non aliter atque in ceteris ⁴⁾ vitis Plutarchus initium

¹⁾ Studium Eumenis laudandi et ignorantia rerum, quae gestae sunt. Nepotem hoc loco adduxerunt, ut manifesto falsa proferret. Uti omnes enim novimus, Antigonus, Demetrius, Ptolemaeus, Lysimachus, Cassander, Seleucus reges sese dici voluerunt post pugnam navalem, prope Salaminem factam (306), undecimo anno postquam Eumenes fato functus est.

²⁾ cf. Plut. Alex. I, 1.

³⁾ Sert. I, 1 s. f.

⁴⁾ cf. Leo, Biogr. p. 180.

facit a genere et iuventute Eumenis, sed indolem viri egregiam, inopia ¹⁾ rerum adductus, narratiunculis demonstrat ex posteriore illius vitae parte petitis, quae saepius minus bene inter sese coniunctae obscuritatem nonnumquam afferunt ²⁾).

Primum alterumque caput narratiunculis implentur. c. III ab Alexandri morte incipit et agit de satrapearum prima distributione. Inde narrationem rerum ratione et via continua usque ad finem perducit, identidem scriptore facta quae laude digna sunt digito quasi monstrante neque tamen, quod facit Nepos, laudationi illi nimium tribuente spatium. Cum plura tradat, obscuritatem, cuius causa apud Nepotem brevitatis erat, Plutarchus evitare potuit; diligenter enim ab eo singula facta exponuntur. Nepotis ³⁾ instar de Eumenis exitio copiosius quoque egit, ⁴⁾ observata tamen multo melius dispositione rerum. Epilogus brevis comprehensione morum Eumenis omissa ab eorum fortuna, qui exitii eius causa fuerant, finem facit ⁵⁾. Duobus capitibus, quibus *σύγκρισιν* amplectitur, Eumenis cum Sertorio comparatio ita elaborata est, ut primum Eumenis laudi tribuat, Sertorii alterum.

Ut Sertorius ita Eumenes quoque auctore Plutarcho *ἄρχικός* fuit atque *σὺν δόλῳ πολεμικός* ⁶⁾. Ab Alexandro Eumenis
morum apud
Plutarchum
descriptio.

¹⁾ cf. Leo, II. p. 181.

²⁾ cf. c. I, 4. „*Δίῳ καὶ Νεοπτόλεμον κ.τ.λ.*”; quam sententiam minus apte sequitur mentio de Eumenis matrimonio illata „*ὅτε καὶ τὰς ἄλλας Περσίδας διένειμε (ὁ Ἀλέξ.) καὶ συνώκησε τοῖς ἐταίροις*”. (I, 5).

³⁾ cc. X—XIII.

⁴⁾ cc. XVII—XIX.

⁵⁾ Quod etiam invenitur in vitis Pelopidae, Phocionis, Demosthenis, Dionis, etc. cf. Leo, II. p. 183.

⁶⁾ cf. pg. 6.

Eumenes ἀρχιγραμματεὺς est constitutus, „οὔτε συνέσει τινὸς οὔτε πίστει λείπεσθαι δοκῶν τῶν περὶ (αὐτὸν)“¹⁾. Deinde Plutarchus minus quam Nepos anxius, ne res propaget Eumeni iniquas, narratiunculas aliquas, cum adhuc Eumenes apud Alexandrum viveret, quaeque ei laudi minime sunt, rerum gestarum narrationi anteposit. Postquam c. II, 1 Eumenis in Hephaestionem invidiam memoravit, eius duo profert exempla, interposito specimine avaritiae, quam palam Alexander scribae suo ignominiae dedit. Post Hephaestionis mortem Alexander Eumeni saepe eius cum illo rixas obiciebat „ὁ δὲ πανοῦργος ὢν καὶ πιθάνος ἐπεχείρησεν οἷς ἀπώλλυτο σώζειν ἑαυτὸν“²⁾. Adulabatur nempe Alexandro, „ἀφειδῶς καὶ προθύμως“ ad Hephaestionis sepulchrum exornandum pecunia collata.

Ceterum mihi sufficiat locus laudare, ubi Eumenis virtutes biographus demonstrat. c. IV, 1 Eumenis ad agendum impulsus eiusque fidem his verbis Plut. extollit: „δραστηρίου τε καὶ πιστοῦ φύλκως“; c. V, 3 „ὁ Εὐμένης ἀπέλυσε τῆς ἑαυτοῦ προνοίας καὶ παρασκευῆς“³⁾; V, 5, Eumenes dicit „τῷ ἀδικουμένῳ (ἑαυτὸν) βοηθήσειν, μέχρι ἂν ἐμπνέῃ, καὶ μᾶλλον τὸ σῶμα καὶ τὸν βίον ἢ τὴν πίστιν προήσσεσθαι“.

Artificiosa laus, cuius apud Nepotem nihil simile occurrit, apud Plut. legitur c. VI, 4, ubi contra Craterum exercitum Eumenes ducit: „Τὸ μὲν οὖν προκισθίσθαι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ (sc. Ἀντιγόνου) τὸν Εὐμένη καὶ προπαρασκευάσασθαι νηρούσης τις ἡγεμονίας, οὗ μὲν ἄκρας θεῖη δεινότητος

¹⁾ cf. Eum. I, 3.

²⁾ c. II, 5.

³⁾ cf. Nep. „cura“, „vigilantia“.

τὸ δὲ μὴ μόνον τοὺς πολεμικοὺς ἀ μὴ καλῶς εἶχεν αἰσθῆσθαι διαφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατευομένους ἀγνοοῦντας ἢ μαχοῦνται προεντρεῖσθαι τῷ Κρατερῷ καὶ ἀποκρύψαι τὸν ἀντιστράτηγον, ἴδιον δοκεῖ τούτου τοῦ ἡγεμόνος ἔργον γενέσθαι."

Iisque vicina inveniuntur c. IX, 1 „τὸ μὲν οὖν εὐτυχεῖν καὶ τοὺς φύσει μικροὺς συνεπικουφίζει τοῖς φρονήμασιν... ὁ δὲ ἀληθῶς μεγαλόφρων καὶ βέβαιος ἐν τοῖς σφάλμασι μᾶλλον καὶ ταῖς δυσημερίαις ἀναφέρων γίνεται κατὰ δὴλος, ὥσπερ Εὐμένης."

In colloquio cum Antigono, cum de Nororum obsidione agitur, Eumenes sic verba facit (c. X, 3): „Οὐδέν ἐμυτοῦ κρείττονα νομίζω, μέχρι ἢ ὧ τοῦ ξίφους κύριός." Corporis eius descriptio legitur Plut. c. XI, 2 „οὐ πολεμικῷ καὶ τετριμμένῳ δὲ ὕπλῳ ἰσικῶς, ἀλλὰ γλαφυρῶς καὶ νεοπρεπῆς κ.τ.λ. A suis militibus captus eos alloquitur c. XVII, 4: „Εἰ δὲ οὐ πιστεύετε μοι ξίφος, ὑπερρίψατε τοῖς θηρίοις δεδεμένον;" quae tamen nulla alia de causa profert, quam ut ad misericordiam milites commoveat: nam in Comparationis c. II, 5 legitur: „βουλόμενος γὰρ φυγεῖν συνελήφθη." ¹⁾

Ceterum Plutarchi enarratio a Nepotis non discrepat, nisi hac unica re, quod multo est uberior et maiorem movet consensum. Eumenem agentem quasi videmus, et intellegimus, quam ob rem milites eius ²⁾ atque etiam hostes ³⁾ eum mirentur, et proruentem miserentur. ⁴⁾ Itaque recte mihi Plutarchus in Comparatione scripsisse

¹⁾ In vita quidem Eumenis nihil Plutarchus de hac re commemorat, in Comparatione vero eius rei mentio utilis ei visa est, ut Eumenem deminueret, Sertorium autem tolleret. cf pg. 7.

²⁾ cc. VIII, 5; XIV, 1; XVI, 1.

³⁾ cc. IX sq.

⁴⁾ c. XVIII, 1.

videtur (c. I), Eumenem, qui „πολλῶν διαφερομένων περὶ τῆς ἡγεμονικῆς πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν πράξεων (ἔλχβε) τὸ πρωτεῖον,” et „ἄρχειν μὴ δυνάμενοι πρὸς τὸ σύμφερον ὑπῆκουον (αὐτῷ),” qui „Χερρόνησίτης Μακεδόνων ἦρχεν, ... οἱ ... τότε πάντας ἀνθρώπους ἐδουλοῦντο,” qui „διὰ τὴν γραμμικτεῖν καταφρονούμενος ¹⁾ ἐφ’ ἡγεμονίην προῆλθεν,” nec non qui „οὐ μόνον... ἐλάττωσι πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀφορμικῆς, ἀλλὰ καὶ μεῖζοσι πρὸς τὴν αὐξήσιν ἐχρήσατο κωλύμασιν” — virum fuisse (c. II) „φιλοπόλεμον... καὶ φιλόνηικον”, qui „ἀσφαλῶς καὶ βίον ἐξόν ἐκποδῶν γενομένη τοῖς πρωτοῖς μηχανόμενος καὶ μετὰ τιμῆς κινδυνεύων διετέλεσε(ν),” cuique „ἔκοντι συνέβαινε πολεμεῖν ἐπ’ ἀρχῇ...τῷ πολέμῳ κτώμενος τὴν ἀσφάλειαν.”

Neque eodem loco celatur viri ἀσθένεια: „βουλόμενος γὰρ φυγεῖν συνελήφθη.”

Nonne fere eadem est imago, quam nobis Plutarchus depinxit, atque ea quam ostendit Nepos? Hoc solo discrimine, quod heros et tamquam semideus Nepotis Eumenes, Plutarchi vero vir bellicosus atque omnibus belli artibus instructus dux excellentissimus ²⁾).

¹⁾ cf Nep. c. I. 5.

²⁾ Victoriam, quam de Cratere et Neoptolemo Eumenes reportavit, ita eum reportasse novimus, ut equitatu quidem superior esset, peditatu tamen victus. Post cladem acceptam Crateri milites cum aliquamdiu coacti causam eius secuti essent, tamen oblata occasione ad Antipatrum libentissime sese receperunt. Quod ostendit et Eumenem invisum fuisse Macedonibus, et eius victoriam non tantam fuisse quantam eam Plutarchus et Nepos praedicaverunt. Nam si re vera explorata fuisset, neque milites victi Eumenem deserere tam cito ausi fuissent, neque ipse fugientes incolumes abire passus esset. Haec, quae gloriae Eumeni tribui minus possint, Plutarchus omisit; consulto, nisi fallor, nam solet eius enarratio uberrima esse.

Eodem studio Eumenis eum instigante, cladem, quam Orcyniis in Cappadocia ab Antigono ille sustinuit, quae tamen causa ei fuit, ut omnibus destitutus Nora in castellum refugium quaereret, iusto celerius superavit (c. IX, 2), sic opinionem lectori suggerere cupiens, non magni

Secundi generis auctores Diodorus Siculus et Pompejus Tro-²
 gus (Justinus) historias universas descripserunt. Mag-^{Historici.}
 num Imperium Romanum historicos protulit, qui totius
 orbis terrarum historias narrare sive Romanos omnium
 terrarum victores celebrare studebant. Si qui igitur
 alii, hi homines aequum iudicium cum de ceteris
 viris claris tum de Eumene ferre potuissent, nisi
 eos ars critica adeo defecisset, ut diversissimos saepe
 fontes et contraria referentes potissimum sint secuti.

Ita *Diodorus Siculus* post annum 43 a. Chr. n. <sup>Diodorus
Siculus.</sup>
*Βιβλιοθήκην ιστορικὴν*¹⁾ composuit libris XL, quorum XVIII
 et XIX et alia et res ab Eumene gestas nobis exponunt²⁾.
 Capita, quae de Eumene non agunt, aliorum ducum
 bella, quae in Asia aut in Europa oriebantur, tradunt.
 Connectio rerum arte non caret et transitiones ab iis,
 quas in ceteris operis libris Diodorus usurpat, quam
 maxime diversae sunt³⁾. Dispositio quoque rerum in
 his libris annalium ratione conformata est. A ceteris

momenti hanc cladem fuisse. Dolum deinde sordidum, per quem se Noris
 expeditum Eumenes, narrat sane Plutarchus (c XII), nec, sicut Nepos et
 Diodorus, rem velando dissimulare studet; vituperationis vero etiam apud
 eum nullum indicium est, unde accipere possis, visum ei esse hone-
 stis artibus e castello Eumenem evasisse.

Fugam denique praetermisit, qua Cappadociam petere exercitu relicto
 vere anni 316 Eumenes conatus est, cum spes Antigoni vincendi fere
 nulla iam superesset. Res tentata ei non successit: ad exercitum redire
 coactus est, mox fato functurus. Plutarchus, hinc nihil laudis Eumeni
 peti posse meditatus, de tota re nihil scribit nisi: „ἐβούλετο φυγῶν
 διὰ Μηδίας καὶ Ἀρμενίας ἐμβαλεῖν εἰς Καππαδοκίαν.”

¹⁾ eff. Plin. N. H. Praef. § 25. Euseb. praep. ev. I. 6, 8.

²⁾ XVIII cc. 3, 16, 25, 29, 30, 34, 37, 40, 43, 50, 52, 53, 57,
 64, 73. XIX cc. 12, 13, 15, 17, 20, 21, 23-33, 34, 37-40, 41-45. Post
 XVIII, 38 praecipue narratio est de Antigono et de Eumene.

³⁾ cf. Haake „Beiträge zur Historiographie Diodors” Realgymnas. und
 Gymnas. in Hagen 1884.

ita discrepant, ut nusquam in his quidquam occurrat, quod rem non spectet, atque hibernis accurate opera belli dividantur ¹⁾).

Plutarcho contrarius Diodorus praecipue res gestas tradit, nonnumquam alias afferens causas rerum quam quae apud illum leguntur ²⁾). Plutarchus quoque praelia plerumque breviter tractat, Diodorus vero diligentissime ea exponit numeris copiarum ³⁾, et altitudinis latitudinisque fluviorum ⁴⁾, et spatiorum geographicorum ⁵⁾ religiose relatis, neque de natura locorum non agit ⁶⁾. Quin etiam ducum deliberationes commemorat ⁷⁾. Tamen aliis in rebus Plutarchus plura habet: Diodorus e. c. Eumenis cum Antigono in obsidione Nororum colloquium paucis absolvit (XVIII, 41). et quo modo Eumenes se in libertatem vindicaverit multo brevius quam Plut. exposuit (c. 53). Pauca praeterea Diodorus tradidit de Eumenis comprehensione (XIX, 43 s. f.). Quamquam ea, quae in tota hac operis parte narrat, perspicuitate insignia sunt, tamen XVIII, 37, 53, 73 obscuritate scriptor non vacat. Neque omnino nos docet de eventu missionis Hieronymi, de qua agit XVIII, 50. Insuper ea, quae XVIII, 37 narrantur, ineptissimo eum loco memorasse nemo infitias ibit; iustum obtinuissent locum

¹⁾ cf. Schwarz in Pauly-Wissowa's Reallex. s. v. Diodorus. Etiam cf. Droysen, Hermes XI p. 464.

²⁾ cf. e. c. utrumque de Nororum obsidione.

³⁾ cf. XVIII, 29, 30, 40, 41, 50, 59, 61, 62, 73; XIX, 27-30, 31, 38, 39.

⁴⁾ cf. XIX, 17, 18 etc.

⁵⁾ cf. XIX, 17, 21, 26, 31, 34.

⁶⁾ cf. XVIII, 25, 40, 41; XIX, 12, 13, 17, 18, 19, 21, 25, 26, 27 etc.

⁷⁾ XIX, 15, 21, 38. cf. XVIII, 62 s. f.

initio capitis 33. Chronologicas rationes Diodorum in hac re permovisse auctor nobis est Haake ¹⁾).

Quod attinet ad iudicium, a Diodoro de insignibus illorum temporum ducibus prolatum, apparet eum Eumeni et Ptolemaeo ²⁾ plus quam Antigono ³⁾ fuisse. Quamquam Eumenes easdem quas Perdiccas sequebatur partes, tamen XVIII, 42 sqq. eius longe alia aestimatio est atque Perdiccae, adversus quem etiam in capp. quae praecedunt acerbum Diodorus se praestat iudicem ⁴⁾. Dubium igitur non est, quin prae ceteris ducibus apud Diodorum Eumenes persona sit grata.

Iure Haake ⁵⁾ scripsit Diodori de Eumene iudicium esse „nüchtern und klar“. Minus effuse eius laudes praedicans quam fecerunt Plutarchus et praesertim Nepos, Eumenis tamen res gestas fusius atque accuratius enarrat. Nec distat eius imago, quae, sicuti apud Nepotem, virtutibus solis ornata est, tametsi Diodorus, historiam, non vitam describens, laudationibus moderatur.

Eumenis apud
Diodorum
imago.

Ut biographi ita Diodorus quoque Eumenis peritiam imperatoriam, calliditatem, consilium et fidelitatem erga reges extollit ⁶⁾, et ostendit ⁷⁾ hanc ab initio eum usque servasse. XIX, 25 Diodorus Eumenis *animi*

¹⁾ ll. p. 2.

²⁾ cff. XVIII, 26-28⁴⁻⁶ et 33-36; XIX, 55, 5. cf. Beloch Gr. Gesch. III, 2 p. 4. Haake ll. p. 4.

³⁾ Iniuria Beloch (p. 4) contendit Diodorum Antigoni et Demetrii fuisse negligentem.

⁴⁾ cff. Haake ll. p. 5. Reuss „Hieronymus v. Kardia“ p. 156 sq. Diod. XVIII, 33, 3; 5, 1. Etiam cff. 14, 2; 23, 2; 25, 3.

⁵⁾ ll. p. 6.

⁶⁾ cff. XVIII, 29, 2; 42, 1 sq.; 57, 4; 62, 3. XIX, 23, 1; 24, 5; 26, 9; 42, 5; 44, 2.

⁷⁾ XVIII, 57.

praesentis ¹⁾ tradidit specimen, quod biographorum neuter commemoravit. Apud eum quoque Eumenem milites sui admirantur, sed scriptor, ne nimias de ea re cogitationes foveamus, nos monet ²⁾).

Haud aliter quam in ceteris libris in hac quoque operis parte saepe Diod. commutationes τῆς τύχης reputat; quas digressiones ipsius Diodori esse additamenta censet C. Wachsmuth ³⁾. Notatu vero dignum est in libris XVIII et XIX modo de Eumenis commutata fortuna ita auctorem nostrum evagari ⁴⁾. Nihilominus illae considerationes Eumenis gloriae minime prosunt ⁵⁾, nisi quis in illa τύχη quasi numen deorum inesse putet; quod autem Diodoro in mentem venisse equidem non opinor. Nam fervidum eius in Eumenem studium iam apparet e. c. (XVIII) 42, 1, ubi haec D. habet „αὐτὸς δὲ (Εὐμ.) πολλὰς καὶ ποικίλας κεχρημένους τοῦ βίου μεταβολῆς οὐκ ἔταπεινότο τῷ φρονήματι;” et c. 59, 4 sq., ubi haec leguntur: „πάντες δ' ἐπαύμαζον τὸ τῆς τύχης εὐμετάβολον καὶ παράδοξον, ὁρῶντες τοὺς τε βασιλεῖς καὶ τοὺς Μακεδόνες ὀλίγῳ μὲν χρόνῳ πρότερον κατεγνωκότας Εὐμένους καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ θάνατον, τότε δ' ἐπιλαθομένους τῆς ἰδίας κρίσεως μὴ μόνον ἄπῳρον ἀφεικότας τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς βασιλείας τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ παραδεδωκότας” κ.τ.λ.

Trogus
Pompejus
(Justinus).

Diodori fere temporibus *Pompejus Trogus* libros 44 „Historiarum Philippicarum” scripsit, quod opus postea Justinus exigua cura excerpsit. Quae de Eumene Trogus

¹⁾ λόγον εἶπε..οὐκ ἀνοίκειον..τῆς περιστάσεως.”

Etiam cf. XVIII, 63.

²⁾ cf. XVIII, 61.

³⁾ „Ueber d. Geschichtsw. d. Sikel. Diod”. II p. 7.

⁴⁾ eff. XVIII, 42, 53, 59, 63, 73.

⁵⁾ eff. cc. 53, 63, 73.

tradiderat Justinus nobis narrat ab XIII, 8 usque ad XIV, 5 ¹⁾. Quamvis pauca, tamen ea nobis sufficiunt, ut videamus 1° quo modo Justinus excerpti munus administraverit; 2° qualem Eumenis imaginem Trogus in opere suo reliquerit. Nam licet Justinus brevissime res coartaverit, quod sponte eum perduxit, ut quae narranda sibi essent saepius omitteret, tamen in nonnullis rebus uberior est quam sive Plutarchus sive Diodorus. Apud Justinum non leguntur 1° quae facta sunt in eo spatio, quod interpositum est inter XIV, 2, 12 et XIV, 3, 1, ubi abruptam Just. transitionem facit scribendo „ad postremum”; 2° oratio satraparum, cui respondent Argyraspides XIV, 3, 7 sqq. ²⁾; 3° quo modo mortuus sit Eumenes ³⁾. Nova contra sunt quae apud Just. narrantur XIV, 1, 11, „subnectit confictas has a se epistulas... esse”; XIV, 3, 12, ubi prohibita Eumenis fuga commemoratur⁴⁾; XIV, 2, 3, „ne aut consensu multitudinis hosti traderetur aut obsidio ipsa multitudine gravaretur”. 5) Eumenis ad milites oratio (XIV, 4) verbosior est apud Justin. quam apud Plut. c. XVII, neque aliter atque ea, quam XIV, 2, 7-12 legimus, rhetorica arte splendet. Fusius quoque Justinus quam Nepos, Plut., Diod., describit captivum Eumenem ad Antigonum toto comitante exercitu deductum (XIV, 4, 15-19) ⁶⁾.

¹⁾ cf. XIII, 4, 17 et 6, 14, ubi de provinciarum distributione agitur.

²⁾ cf. Schubert, N. Jahrb. f. Phil. Suppl. IX p. 670 et 678. Reuss II. p. 30.

³⁾ XIV, 4, 21 i. f. legitur „Eumenem (Antigonum)... adsignari custodiis praecepit”, et XV, 1, 1 „Eumene ac Polyperconte ceterisque ducibus... occisis”.

⁴⁾ cf. p. 9 a. 1.

⁵⁾ cf. Nepos. Eum. V. 3.

⁶⁾ Etiam cf. de pugna in Gabiene facta c. IV, 3.

Neglegentia Justinii perspicitur XIII, 8, 5, ubi „Polyperconta” habet pro Cratere¹⁾; XIV, 2, 4, ubi legitur „a quo (Antip. sc.) cum *auxilia Eumeni missa* Antigonus didicisset, ab obsidione recessit”²⁾; XIV, 3, 5, quo loco „virtute eos (sc. milites) *superiores* fuisse” affirmat Eumenes, quamquam idem § 4 „auctor *cladis*” nominatur!

Ex insignibus illorum temporum ducibus isdem favet Justinus, quibus Nep., Plut., Diod., 3). Hic quoque de Eumene fusius agit.

Eumenis apud
Trog.-Justinum
imago.

Ante omnia apud Justinum Eumenis eloquentia elucet. Capita quinque, quae eius res narrant, orationes ab eo habitas continent quattuor, 4) quarum ultima, oratione directa conscripta, artis oratoriae plena est. Rem non miramur apud Justinum; fuit enim hic scriptor rhetorices amantissimus, neque ullam praetermisit occasionem, quin orationes habentes eos ostenderet, qui apud eum in scaenam prodeunt. Praeterea facilius quam apud Nepotem Eumenis calliditas 5), consilium 6), provida mens 7) apud Justinum apparent. Militum eius studium commemoratur XIV, 1, 5, 14. Justinum epitomatores minus Eumenis partium studiosum fuisse quam biographos, ex hoc iam efficitur, quod XIV, 3, 4 Eumenes aperte „auctor cladis”

¹⁾ § 7 Polypercon occidit, et c. 5, 1 adhuc vivit! — cf. Schubert II. p. 662.

²⁾ cf. Prolog. I. XIV. Reuss II. p. 30.

³⁾ cff. XIII, 6, 18 sq. (de Ptolemaeo); XIII, 8, 2; XIV, 2, 4 (contra Perdiccam, sed pro Antipatro); XIV, 4, 21 (de Antigono).

⁴⁾ XIV, 1, 10-13; 2, 8-12; 3, 5-7; 4, 2-9 et 10-16.

⁵⁾ XIV, 1, 4, 10; 2, 8; 4, 2-9.

⁶⁾ XIV, 1, 3; 2, 3, 12.

⁷⁾ XIII, 8, 4; XIV, 1, 13; 2, 6.

nominatur; quod XIV, 3, 8-11 Argyraspidum in Eumenem criminationes disertis verbis exponuntur; quod Eumenis fugiendi conatum Justinus non negligit ¹⁾. Trogum vero Eumenem laudasse intellegitur e XIV, 2, 12, ubi Justinus scribit „nihil in castris sine illo agi, nihil administrari sine sollertia illius poterat”, neque id minus apparet in descriptione pompae militum Eumenem in custodiam tradentium ²⁾.

Maximi ponderis nobis cum Trogi Pompeii opere periit fons, Eumenis vitam exponens; nam propriae hunc studuisse interpretationi adhuc videmus Just. XIV, 2, 3 „nec salutis dimisso exercitu magna spes erat”, et 3, 4 „Eumenes, qui . . . *nec aliam spem salutis reliquam habebat*, victos hortabatur”.

Eumenes autem, qualis in Justini (Trogi) narratione describitur, dux fuit, qui ingenio acuto, eloquenti versuto praeditus magnum locum, quo fortuna rerum eum evexerat, prudenter in suum usum convertit; qui nihilominus, semel victus, a militibus suis, mulieres puerosque captos aegre ferentibus, clam cum hoste pactione inita adversario suo traditus misserrime succubuit.

Photius (cod. 92) excerptum nobis tradidit operis *Flavii Arriani*, quod inscriptum erat τὰ μετὰ Ἀλέξανδρον, quodque, temporibus Hadriani compositum, libris decem tres illos annos complectebatur, qui primi post mortem Alexandri fuerunt usque ad Antipatri in Europam redi-

3.
Arrianus.

¹⁾ cf. XIV, 3, 12.

²⁾ XIV, 4, 16-19. „Sequitur exercitus prodito imperatore suo et ipse captivus, triumphumque de se ipso ad victoris castra ducit, omnia auspicia regis Alexandri et tot bellorum palmas laureasque una secum victori tradens”.

tum (anno 321 a. Chr. n.) ¹⁾. Huius Arriani operis anno 1886 duo fragmenta reperta sunt ²⁾, quorum secundum de rebus agit in Asia Minore gestis. Verisimile est utrumque pertinere ad Arriani operis librum septimum ³⁾. Imaginem Eumenis autem Arrianus (Photius) praebere nobis non potest, quia partem tantum eius vitae descripsit, non vitam integram. Tamen utilis nobis est, quoad comparandi cum ceteris scriptoribus nostris affert nobis materiam.

Neque aliter res sese habet, quattuor illos locos si consideramus, qui, per libros *Anabaseos* dispersi (Arr. Anab. V, 24, 6; VII, 4, 6; 13, 1; 14, 9), effigiem sane Eumenis non exprimunt, despiciendi tamen non sunt, si fontes historiae eius cognoscere studemus. Neque immemor Eumenis Arrianus est in *Indicis* (Ind. I, 18, 7).

Dexippus. Pauca de Eumene nobis tradiderunt *Herennius Dexippus* et *Curtius Rufus*. Dexippi opus Photius quoque (cod. 82) excerpsit, neque ulterius id progrediebatur quam Arriani liber, cuius quasi excerptum fuisse videtur ⁴⁾.

Curtius Rufus. Apud Curtium duobus modo locis ⁵⁾ Eumenes memoratur, neque de ingenio eius vel ortu mentio ibi fit.

Ex iis, qui neque vitam Eumenis, neque historiam eorum temporum scripserunt, quibus vixit, unus *Polyaenus* plura nobis enarravit. Quae in quarto libro de Diadochorum aetate protulit, cum Droysenio ⁶⁾ plus valere

¹⁾ cf. Köhler „Ueber die Diadochengesch. Arrians“, Sitz. Ber. d. Kön. Preus. Akad. d. Wissensch. 1890 II p. 558 sqq.

²⁾ cf. R. Reitzenstein Breslauer Philol. Abhandl. III, 3^a Heft, 1888.

³⁾ cf. Köhler II. p. 578. Wachsmuth, Einl. p. 582.

⁴⁾ cf. Köhler II. p. 561 sq.

⁵⁾ IX, 1, 19; X, 10, 3.

⁶⁾ Gesch. d. Hellen². I p. 685. cf. Wachsmuth II. p. 232.

crediderim quam quae in ceteris operis partibus nos edocuit: ex bonis fontibus enim manifesto fluxerunt. In singulis partibus huius libri, qui oratione compta prudenterque disposita scriptus est, Polyaeus diligentia et veritate Diodorum atque etiam Plutarchum interdum superavit ¹⁾. Unde tamen non sequitur, eum ubique vera tradidisse; nam vitia atque errores ostendi possunt ²⁾.

Capitulum 6 et 8 libri IV alterum agit de Antigono, alterum de Eumene. In capite VI, 9-13 et 15 secundas Eumenes partes agit, primas Antigonus; sed alterum caput altero suppletur.

Ut apud Justinum, cui rhetorica cordi erat, eloquentia Eumenis enitet, sic Polyaeo, qui *Στρατηγήματα* scripsit, imprimis calliditas Eumenis notanda fuit. Nihil tamen novi Polyaeus nobis de Eumenis ingenio affert. Aliam capitis VI §§ 13 et 15 praebent narrationem quam quae legitur apud Plutarchum (cc. 17 et 19). Polyaeus enim § 13 in fine breviter scribit „τέλος δὲ τοσαύτη μεταβολὴ γνώμης καὶ τύχης ἐγένετο, ὥστε οἱ ἀργυράσπιδες συλλαβόντες Εὐμένην δεσμώτην (Ἀντιγόνου) παρέδωκαν”. Neque in § 15 quidquam legitur de poena, qua Antigonus Argyraspides proditores Eumenis affecit ³⁾. Quo modo obierit Eumenes non magis apud Polyaeum legitur: quippe qui solum dolis colligendis operam daret.

Eumenis apud
Polyaeum
imago.

¹⁾ cff. IV, 6, 6 (quae nusquam alibi traduntur), 7 (ubi numerus navium Nicanoris atque Antigoni exponitur), 12 (qui locus numerum affert eorum, qui in Eumenis exercitu occisi sunt); 13 (s. f.), 16 (quae non apud Diod. narrantur). — cf. Melber, Jahrb. f. class. Phil. 1885 p. 619, 634 sq.

²⁾ cf. IV, 8, 1, quae Eumenem Pergamenum, non Cardianum spectant. cf. Melber ll. p. 634; etiam 623.

³⁾ cf. Plut. c. 19 i. f.

Absoluta igitur Eumenis imago ex iis, quae Pol. nobis de eo tradit, exquiri non potest. Cum Arrianus tum Polyaeus utiles nobis in ea re tantum sunt, quod ea, quae nobis narrant, cum ceteris scriptoribus comparare possumus.

Aelianus.

Aelianus, qui in *Varia Historia* bis ¹⁾ de Eumene scripsit, nulla auctoritate dignus habendus est. Altero enim loco (III, 23) Eumenis mentio fit quasi historiarum scriptoris, qui Alexandri res enarravit; quod etsi absurdum per se minime est (plures enim duces qui Alexandrum sequebantur postea eius res exposuerunt), tamen scriptori, veri saepissime incurioso, fidem habere dubito, rem memoranti, quam praeter eum nemo attigit. Vereor, ne „Εὐμένη Κερδισνόν" scribens, Ἰερώνυμον Κερδισνόν voluerit, eius familiarem et rerum scriptorem omnibus notum. Deinde Eumenem loco obscuro natum esse asseverat Aelianus V. H. XII, 43. Quae fabula unde originem traxerit, prae ceteris omnibus rebus, quae de Eumene traduntur, certo scimus. Propagavit enim Duris Samius, uti Plutarchus nobis auctor est (Plut. Eum. I, 1). Non magna est Duridis auctoritas; quem falsa de stirpe Eumenis scripsisse, et ex Plutarcho et aliunde constat; nulla vero est Aeliani auctoritas, qui, optione data, quemnam in Eumenis vita exploranda potissimum ducem sequeretur, tali scriptori sese committere voluerit.

Appianus.

Vera sunt, quae de Eumene scripsit *Appianus*. ²⁾ Uterque locus tamen brevior est quam ut inde fructus ullus perspiciatur sive ad Eumenis res gestas rectius cognoscendas sive ad fontes eius vitae diligentius digerendos.

¹⁾ III, 23; XII, 43.

²⁾ Syr. 53; Mithr. 8.

Unico loco *Frontinus* (Strat. IV, 7, 34), unico *Athenaeus* (p. 434 b), unico *Lucianus* (De lapsu 8) Eumenis mentionem fecerunt. Hi loci ponderis sunt exigui.

Suidas, s. v. *Εὐμένης* Polyaei exemplum secutus (cf. Polyaeus. IV, 8, 1), Eumenem, Attali filium, regem Pergami, cum Cardiano nostro confudit. Nullam igitur utilitatem nobis habent ea quae narrat.

Falso Pape-Benseler (Wörterb. d. Griech. Eigennamen? p. 413) Eumenem Cardianum spectari scripsit in loco Memnonis Heracleotae (frgm. 16 Müller, III p. 535). Res ibi memorantur, tempore Nicomedis Bithyni gestae (278-±260), Ariobarzanis, Mithradatis filii (qui rex fuit Cappadociae ad Pontum 266-±245) et Eumenis alicuius. Nisi valde fallor, sive Eumenem I, Pergamenorum regem (263-241) voluit Memnon, sive Eumenem, dynasten aliquem ceteroquin obscurum. Müller F. H. G. in Indice p. 763 falso ad Eumenem II, Pergamenorum regem (197-158), hunc locum traxit.

Strabo nobis auctor est (XVI, 771 et 772), in terra Troglodytarum fuisse τὸν Εὐμένους λιμένας et τὸ Εὐμένους ἄλσος. Incertissimum est, ad quemnam Eumenem haec geographica nomina pertineant. Neque enim ullus est, cui cum terra illa remota vel minimum commercium fuisse noverimus. Cum tamen Alexander Magnus vita iam ad finem vergente Sinus Arabici explorandi expeditionem praeparaverit, quae expeditio post eius mortem profecta fortasse est, fieri potest, ut nomine nostri, qui tunc apud Alexandrum et deinde apud Perdiccam summa gratia florebat, urbs aliqua in oris illis longinquis dicta sit.

Haec igitur, quoniam neque inscriptionibus neque signis de Eumene plura cognosci possunt, omnia sunt, quibus

nobis Eumenis ingenii vitaeque imago conformanda est.

Ex iis, qui de eo scripserunt, Nepos homini maxime favet, deinde Plutarchus, Diodorus, (Trogus-) Justinus, Arrianus, Polyaeus. Uberrimus omnium Diodorus est, cuius narratio simplex ac lucida etiam parvas res non neglegit, lectorique magnam fidem facit. Nihilominus, cum studium Eumenis etiam apud eum in propatulo sit, ne totos nos ei dedamus, nos monet. Trogi operis nihil omnino aetatem tulit; excerpta tamen, quae supersunt, negligentissime ab Justino confecta, satis ostendunt, perisse illum librum quam maxime dignum, cuius interitu doleamus. Imago Eumenis, quam Trogus in opere illo reddidit, summatim eadem fuisse videtur atque ea, quam affert Diodorus. Existimatione freti, qua semper gavisus est Arrianus, libenter accipimus — neque hoc iudicium infringunt fragmenta eius reperta — illius librum de Diadochis amissum maius fortasse esse damnum, quam Trogi Pompeii. Nec tamen ab omni parte perfecta et absoluta Eumenis imago apud eum existere potuit. Polyaeus, qui Justinus hac in re similis est, quod, res nonnullas fusius pertractans, alias maximi momenti interdum neglegit, novam nobis imaginem non exhibuit. Utiles nobis Arrianus, Trogus, Polyaeus hoc nomine sunt, quod pauca quaedam servaverunt, quibus imago Eumenis Cardiani, quam ostendunt Diōdorus atque biographi, emendari atque expoliri hic illic possit.

Priusquam autem ad Eumenis vitam describendam transeo, inquirendum mihi est, quibus ex fontibus auctores nostri narrationes suas hauserint.

CAPUT II.

QUIBUS FONTIBUS USI SINT SCRIPTORES QUI DE EUMENE EGERUNT.

In hoc quidem viri docti ¹⁾ consentiunt, ea, quae Diodorus in libris XVIII-XX tradiderit, ex Hieronymi Cardiani opere fluxisse, si non ex ipso, attamen per mediam quandam manum allata ²⁾. Argumenta, vel potius indicia, quibus opiniones eorum nituntur, eiusmodi sunt, ut ea non accipere haud quisquam audeat. Accuratam diligentiam, quae in hac parte Diodori operis elucet, iam supra ³⁾ notavi: ratio temporum diligentius quam in ceteris libris observatur, proelia fusius pertractantur, in re geographica uberius est. Inveniuntur quoque in his tribus libris nonnullae singulares verborum figurae ⁴⁾, quas in ceteris Diodorus usurpat nusquam. Tum in historia Diadochorum saepius quam alibi in fine periodorum brevi oratione praecurrit ea, quae

¹⁾ cff. *Mannart* Gesch. d. Nachfolger Alex. p. 352; *Brückner*, F. H. G. II p. 456 sqq.; *Müller*, F. H. G. II p. 450; *Reuss*, Hier. v. Kard. p. 115 sqq.; *Droysen*, Hermes XI p. 464; *Köhler*, ll. p. 587; *Kallenberg*, Zur Zeit der Diadochen, Philol. XXVII p. 223; *Schubert*, N. Jahrb. f. Phil. Suppl. IX p. 651; *Kaerst*, Jahresber. f. d. Alt. Wissensch. 1890 p. 343; *Unger*, Sitz. Ber. der bayer. Akad. 1878, 1° Bd. p. 368 sqq.; *Wachsmuth*, Einl. p. 102; *Schwarz*, in Pauly-Wissowa's Reallex s. v. Diodorus.

²⁾ Beloch, Gr. Gesch. III. 2, p. 5. Schwarz ll.

³⁾ pag. 11 sqq.

⁴⁾ cf. Kallenberg ll. p. 210 sqq. Philol. XXXVI p. 639.

postea suo loco narrantur ¹⁾. Deinde in his libris multa leguntur, quae tradi non potuerint, nisi a quo viro, qui coram ea viderit ²⁾. Denique cum appareat auctorem, quem Diodorus secutus esse videatur, Cardiae urbis intimam habuisse notitiam ³⁾, duasque commemorari expeditiones in Nabataeos, nomen inter civitates Asiae obscurissimum ⁴⁾, vix fieri potest, quin ab Hieronymo Cardiano ea sumpta non sint, quem quater ⁵⁾ Diodorus in hac parte non quidem fontem suum, verumtamen auctorem fuisse docet, qui quae ipse expertus esset in historia de Diadochis tradidisset.

Nostra hoc loco non interest, utrum Diodorus de rebus in Europa gestis alios quoque fontes habuerit ⁶⁾; eum vero de iis, quae in Asia facta sunt, in brevius contracta eadem narrare, quae apud Hieronymum invenerit, nemo addubitat ⁷⁾. De diversis nobilibus ducibus, qui

¹⁾ cf. Kallenberg Phil. XXXVII p. 214.

²⁾ eff. Kallenberg. ll. p. 224; Reuss ll. p. 102, 109 sq.; Haake Beitr. z. Historiogr. Diodors p. 6.

³⁾ Diod. XVIII, 14, 4. Reuss ll. p. 108.

⁴⁾ Diod. XIX 95, 2. 3; 96, 4; 98, 1. Kallenberg. Phil. XXXVI p. 326. cf. Kaerst ll. p. 355.

⁵⁾ XVIII 42, 1; 50, 4; XIX 44, 3; 100, 1. Reuss ll. p. 6.

⁶⁾ cf. Haake Beitr. p. 4 et 6.

⁷⁾ Cum Belech facere non possum, qui Gr. G. III, 2 p. 4 contendit, Diodori narrationem ex aliquo fonte profluxisse, ab Hieronymo nec non ab Duride Samio derivato. Immo nusquam in Diodori libris XVIII-XX occurrunt quae Duridis propria esse agnoscimus (cf. p. 34 sq.). Quod ad opinionem attinet, fragmentum Duridis 25 (F. H. G. II p. 475) idem esse ac Diod. XIX 44, 4, eam coniecturam veri speciem non prae se ferre iam Reuss (ll. p. 117) ostendit, neque praeterea eam rem multum interesse demonstravit Schwarz (P. Wissowa's R. s. v. Diod.). Quod dicit B., pugnas, in hac parte Diodori operis descriptas certamina illa, quae ante Troiam gesta sunt, in mentem revocare, opinio ea ficta falsaque habenda est (cf. Droysen Hermes XI p. 464.) Neque magis mihi causa arridet propter quam Diod. XVIII, 50, 4 ex Hieronymo originem traxisse non

post mortem Alexandri bella inter se gesserunt, idem semper iudicium facit ¹⁾; de itineribus verbosius non agitur nisi trium exercituum ex iis qui fuerunt, Antigoni sc., Eumenis, Demetrii ²⁾. Unus Eumenes omnis maculae expers est ³⁾; quod quo alio modo explicari potest nisi hoc, omnia ea, quae Diodorus nobis de Eumene tradat, ex Hieronymo Cardiano hausta esse ⁴⁾, qui consanguineus ac familiaris illius fuisse videatur ⁵⁾?

Quae de Hieronymi vita librisque historicis novimus, Hieronymus
Cardianus. perpauca modo sunt. Diodorus nos docet ⁶⁾, eum primum sub Eumenis signis militasse; quo victo ⁷⁾ eum Antigono, deinde Demetrio filio praesto fuisse; postremo auctore Pausania post mortem Pyrrhi regis ⁸⁾ plus centum annos natus obisse ⁹⁾ videtur.

Prima eius mentio apud Diodorum occurrit, qui scripsit Eumenem, Noris in castello inclusum, legatum hunc de

potuisse persuasum est eidem; nam Hieronymum „der doch“, ut scribit Beloch (p. 3) „in der Geschichte dieser Zeit nur eine sehr bescheidene Rolle gespielt hat“, cuiusque „verhältnissmässig häufige Erwähnungen“ ad ipsum Hieronymum fontem referri debere non negat, sibi ex eo, quod *μεγάλης δωρεᾶς* ab Antigono ad missionem illam vocabatur, magnum honorem petivisse iudico. (cf. etiam a. 1 p. 13 et 33 de nobilibus ducibus Diodori iudicium).

¹⁾ cf. Reuss II. p. 108. Kallenb. Phil. XXXVII p. 206 sqq. et 223. Etiam cf. p. 13 sq.

²⁾ cf. Kallenb. II. p. 225 sqq.

³⁾ cf. Reuss p. 108. Kallenb. Phil. XXXVI p. 667.

⁴⁾ cf. Kaerst II. p. 343.

⁵⁾ cf. Arrian. Indica 18, 7; Köhler II. p. 558.; Diod. XVIII, 50, 4; Müller F. H. G. II, 450.

⁶⁾ XVIII, 42. cf. 50, 4.

⁷⁾ Diod. XIX, 44, 3.

⁸⁾ Paus. I, 13, 9. cf. Plut. Pyrrh. c. 34.

⁹⁾ cf. Agatharchides apud Lucian. Longaev. 22; Müller F. H. G. III p. 609.

pactione ad Antigonum atque Antipatrum misisse ¹⁾; unde intellegitur magno eum honore apud Eumenem fuisse. Demetrius quoque magni eum fecisse videtur, quippe qui ei in Nabataeorum regione lacus bitumen praebentis custodiam commiserit ²⁾. Ab eodem postea Thebis praepositus est ³⁾.

Verisimile est, quod Reuss coniecit, Hieronymum grandaevum historiam sui temporis composuisse ⁴⁾. Hoc opus inscriptum fuisse idem suspicatur ⁵⁾ „*Ἱστορίαι*“, atque alteram partem *τὰ περὶ τῶν διχδόχων*, alteram *τὰ περὶ τῶν ἐπιγόνων* complexam esse ⁶⁾. Inde ab Alexandri morte ⁷⁾ Hieronymus historiam scripsit, sed non constat, usque ad quod tempus eam deduxerit. Gutschmid (ll.) suspicatus est, usque ad annum 263 eius opus pertinuisse ⁸⁾, quo anno Antigonus Gonatas et Alexander, Pyrrhi Epirotae filius, pacem inierunt. Continua igitur narratione totam historiam Diadochorum Hieronymus comprehendit, tractatu difficillimam. De arte scribendi, quam exhibuit, Dionysius Halicarnassensis haec iudicat ⁹⁾ „*οἷδεῖς* (i. e. Hieronymus, Duris, Phylarchus) ᾗετο δὲν ἀναγκάσειν αὐτὸ (τὸ *ᾗετός* τὰ *ὀνόματα συντιθέναι*) εἶναι οὐδὲ συμβάλλεσθαι τι τῇ κάλλει τῶν λόγων τοιγάρτοι τοιαύτας συντάξεις κατέλιπον, ὅας οἷδεῖς ὑπομένει μέχρι κορωνίδος λέγειν.“ De historica eius fide in fine huius capitis agetur ¹⁰⁾.

¹⁾ Diod. XVIII, 42.

²⁾ Diod. XIX, 100.

³⁾ Diod. exc. XXI, 9. Plutarch. Demetr. c. 39.

⁴⁾ cf. Schubert, Gesch. d. Pyrrh. p. 5.

⁵⁾ ll. p. 6 sq.

⁶⁾ cf. Wachsmuth, Einl. p. 581. Gutschmid, Kl. Schr. III p. 529.

⁷⁾ cf. Suidas F. H. G. II p. 451.

⁸⁾ eff. Reuss ll. p. 7 sq. Schubert Gesch. d. Pyrrh. p. 4.

⁹⁾ De compos. verborum p. 16.

¹⁰⁾ cf. pg. 39.

Huius Hieronymi operis tredecim nobis fragmenta supersunt ¹⁾. Amplitudo eius videtur causa fuisse, quare periret, nam Antoninorum temporibus iam interierat ²⁾, neque Athenaeus, qui opus Hieronymi laudat ³⁾, ipsum id novit ⁴⁾. Desunt alia operis indicia, quae luculente nos doceant, qui posteriorum scriptorum, qui easdem tractaverint res, opus illud manibus triverint ac consuluerint.

Merito Kallenberg Brückneri opinionem laudat ⁵⁾, qui scripsit: „primum autem et paucissimos fuisse (intelleximus), qui omnem istam Diadochorum, qui dicebantur, historiam complecterentur, neque eos scriptores, qui Hieronymo Cardiano ab ulla parte praeferendi esse viderentur” ⁶⁾. Non miramur igitur, apud ceteros scriptores omnes, qui de illis temporibus egerunt, et vel maxime apud eos, qui sive Eumenis laudes extulerunt, sive Antigoni, qui dicuntur prae ceteris ab Hieronymo fuisse celebrati, plurima occurrere iis, quae tradit Diodorus, tam similia, ut, quin ex eodem illo fonte ea fluxerint, dubitationis locus non relinquatur.

Priore iam capite vidimus, imagines Eumenis, quas nobis Diodorus, Plutarchus, Nepos ostenderunt, inter se simillimas esse. Eos autem multis locis eadem narrare, atque etiam habere, ubi *ad verbum* congruant, post Brücknerum accuratius demonstraverunt F. Reuss

¹⁾ F. H. G. II p. 451 sqq. eff. Kallenberg ll. p. 222; Reuss ll. p. 102.

²⁾ cf. Pausan. I, 6, 1; 12, 2.

³⁾ V p. 206 E; 217 D.

⁴⁾ cf. Reuss ll. p. 152 sq.

⁵⁾ Phil. XXXVII p. 222.

⁶⁾ F. H. G. II p. 456 sqq.

et H. Kallenberg ¹⁾. Cum Diodorus tum Plutarchus atque Nepos Eumenem Macedonibus fuisse invisum, quod esset ξένος, scribunt ²⁾, fidemque eius et agendi atque excellendi studium praedicant ³⁾. Neque apud quemquam eorum deest certamen singulare, quo Eumenes Neoptolemum vicit occiditque ⁴⁾. Praeterea ab isdem similiter narrantur, quae Noris in castello oppugnatus perpressus sit ⁵⁾; quo modo equos ibi exercitaret ⁶⁾, quas postulaverit condiciones a Polyperchonte atque Olympiade ⁷⁾; quibus sumptibus tabernaculum instituerit, quod Alexandro mortuo erexit ⁸⁾. Simili quoque modo describuntur hiberna eius in Gabiene ⁹⁾; qua ratione invasionem Antigoni ita retardaverit ¹⁰⁾, ut hic aliquot dies iter intermittere coactus sit ¹¹⁾. Denique ab isdem memorantur militum ab Eumene defectio proditioque ¹²⁾, pristina Antigoni cum eo amicitia ¹³⁾, Eumenis mors ¹⁴⁾, nec non eius cineres ad uxorem eius ab Antigono remissi ¹⁵⁾.

¹⁾ cf. p. 23 a. 1.

²⁾ cf. Diod. XVIII, 60, 1, 3; 62, 7; XIX, 13, 1. Plut. Eum. cc. 3 et 8. Nep. Eum. cc. 1 et 7.

³⁾ Reuss II. p. 10 sqq. Kallenberg. Phil. XXXVI p. 521 sqq.; 638 sqq.

⁴⁾ Diod. XVIII, 30; Plut. c. VII; Nep. c. IV, 2.

⁵⁾ Diod. XVIII, 41 sq.; Plut. c. X sq. Nep. c. V, 3.

⁶⁾ Diod. II. c. 42; Plut. c. XI; Nep. c. V, 4 sqq.

⁷⁾ Diod. c. 58; Plut. c. XIII 1-3; Nep. c. VI, 3.

⁸⁾ Diod. c. 60; XIX, 15; Plut. c. XIII, 3 sq.; Nep. c. VII, 2.

⁹⁾ Diod. XIX, 37, 2; Plut. c. XV, 3; Nep. c. VIII, 1-4.

¹⁰⁾ Diod. XIX, 38, 3; Plut. c. XV, 6 sq.; Nep. c. IX, 1-5.

¹¹⁾ Diod. II. c. 38, 6; Plut. c. XV, 8; Nep. c. IX, 6.

¹²⁾ Diod. c. 43, 1; Plut. c. XVII; Nep. c. X.

¹³⁾ Diod. c. 44, 2; Plut. c. XVIII, 3; Nep. c. XII, 3.

¹⁴⁾ Diod. II.; Plut. c. XIX, 1; Nep. c. XII, 4.

¹⁵⁾ Diod. II.; Plut. c. XIX, 2; Nep. c. XIII, 4.

Ad verbum congruentia apud eosdem occurrunt:

Diod.	Plutarch.	Nepos
XVIII 31	c. VII	c. IV
50,2	VII et XII	—
58,1	XIII	—
60	XIII	—
61,3	XIII	VII, 2.
XIX, 15	—	VII
24,6	XIV	—
37,2	XV	—
—	XV	VIII, 1 et 3.
XIX, 38,2 sq.	XV	IX, 2 sq.
38,6	XV	IX, 6.
—	XVIII	XI, 7.
—	XIX	XII, 3.
44,2	XVIII	—

Neque apud tres eos scriptores solos omnino congruentia inveniuntur, eiusmodi similitudines etiam apud ceteros, Arrianum, Justinum, Polyænium apparent.

Ita *Arrian.* § 27 = *Diod.* XVIII, 29-32 (= *Just.* XIII, 8, 5-9).

„ 28 = „ „ 33-36, 5 (= „ 8, 10).

Arrian. § 41 = *Just.* XIV, 1, 6 = *Plut.* c. VIII.

Satrapeae in prima distributione eodem ordine enumerantur apud Arrianum, Dexippum, Diodorum; in secunda *Arr.* = *Diod.* 1). De Eumenis autem provinciae suae occupatione Arrianus cum Plutarcho atque Dexippo consentit. De Neoptolemi prodicione, nec non de certamine, quod cum eo Eumenes commisit, eadem Arrianus, Diodorus, Justinus, Plutarchus tradunt. Dolum quoque Eumenis, quo usus est in proelio cum Cratero

1) *cf.* *Arr.* §§ 34-37 cum *Diod.* XVIII, 39, 5.

facto, et Arrianus et Plutarchus atque Nepos narrant. Nec diversum de Perdicca iudicium faciunt Arr. (§ 28), Diod. (c. 33,3) et Justinus (XIII, 8, 2).

Ad verbum Arr. § 44 congruit cum Diod. XVIII, 39,7, idemque ea, quae post mortem Perdiccae ad Nilum facta sunt, isdem fere verbis exposuit, quibus Diodorus et Plutarchus usi sunt.

Sequantur loci, ubi apud *Justinum* eadem leguntur atque apud Diodorum, Plutarchum, Nepotem:

Justin.	Diod.	Plutarch.	Nepos
XIII, 8, 3 sq.	XVIII, 29.	—	—
„ 8,5-9.	„ 29-32	c. IV-VII	c. III sq.
„ 8,10.	„ 33-36,5.	VIII	—
	39.7		
„ 8,10.	„ 37,1 sq.	—	—
„ 6,14-16.	„ 29,2	V	III.
„ 8,5.	—	VI	—
XIV, 1, 6, 9, 14.	—	VIII	—
„ 2,2.	„ 40	VIII	V, 1.
„ 2,3.	—	X	—
„ 2,4.	„ 42	XI	V.
„ 2,6.	—	XIV	VII,3.
„ 2,11.	XVIII, 61,2	—	—
„ 3,7.	XIX 43,7.	—	—
„ 3,11.	„ 43,8	XVII	—
„ 4,1,5.	—	„	—
„ 3,8,10.	—	XVIII	—
„ 4,16,21.	—	„	—

Apud *Polyaenum* eadem atque apud Diod., Plut., Nep. leguntur locis qui sequuntur:

Pol. IV, 6, 6 sq. = Diod. XVIII, 40,44.

Polyaen.	Diod.	Plutarch.	Nepos
(v) ¹⁾ IV, 6, 10. XIX, 32, 1 sq.		—	—
„ „ 11. „ 37.		c. XV	c. VIII
„ „ 12 sq. (= Just. XIV, 3, 11).		c. XVII	—
(v) „ „ 14. D. XIX, 46.		—	—
„ „ 15. „ 48, 3.		c. XIX	—
(v) „ 8, 2. XVIII, 60 sq.		c. XIII	—
(v) „ „ 3. $\left\{ \begin{array}{l} \text{„ 61, 2,} \\ \text{XIX, 314.} \end{array} \right.$		c. XIII (XV)	—
„ „ 3. „ 23, 1-3.		—	—
„ „ 4. „ 38, 3.		c. XV	c. IX
„ „ 5. —		c. IX	—

Cum vero eorum, quae Diodorus de Eumene nobis tradidit, Hieronymum fuisse fontem propemodum constare viderimus ²⁾, suspicio in promptu est, ea quoque, quae apud ceteros a Diodori narratione non dissentiant, ex eodem Hieronymo profluxisse. At fieri potuit, ut posteriores Justinus, Arrianus. Polyaenus ex prioribus e. c. Diodoro vel Plutarcho vel Nepote hauserint; sed in nonnullis rebus illi aut pleniores sunt, aut habent, quae apud priores omnino non legantur.

Ita *Justinus* XIII, 2, 5; 6, 11-13; 6, 15 accuratius res pertractat quam Diodorus; quae habet Just. XIII, 4, 18 et 21 nusquam alibi memorantur ³⁾; eius narratio XIII, 6, 6 apud Diodorum non invenitur. Contra Justinus secundam satrapearum distributionem omnino praetermisit ⁴⁾.

¹⁾ Loci, littera V signati, ad verbum congruunt.

²⁾ cf. p. 23 sq.

³⁾ cf. p. 15.

⁴⁾ cf. Reuss. II. p. 23 sqq.

Arriani § 21 uberior est quam quae alii tradunt; §§ 26 et 28 apud Diodorum non leguntur; § 30 μετακλειτο etc. nusquam alibi legitur; § 22 accuratior est quam Diod. XVIII, 39; §§ 34-37 accuratiores quam Diod. XVIII, 39,5; § 38 quam Diod. XVIII, 59; § 39 non apud Diodorum occurrit, apud Justinum vero XIV, 1; § 40 apud Diod. frustra quaeritur, non deest tamen apud Just. XIV, 1, 7; § 41 nusquam alibi commemoratur ¹⁾).

Polyaenus IV, 6, 4 supplet Arr. § 38 et Plut. c. VIII; IV, 6, 11 uberior atque lucidior est quam Diod. XIX, 37, 2 et 5, et Plut. c. XV; § 13 numerum refert eorum, qui in Eumenis exercitu occiderunt; quo numero caret Diod. XIX, 43, ¹ 2).

Plutarchi c. VI et c. VII initio apud Diodorum non leguntur ³⁾; c. IX plura habet quam Diod. XVIII, 50. Plutarchus ⁴⁾ et Nepos ⁵⁾ adversam Eumenis militum voluntatem post rem in Paraetace gestam memorant; cuius mentionem non facit Diodorus. Quae Plut. c. XVI de quadam coniuratione narrat, Eumeni mortem intentanti, nusquam alibi leguntur. Etiam de Eumenis exitu plura Plut. et Nepos tradunt quam Diodorus.

Plutarchum non e Nepote hausisse ⁶⁾ iam ex ea re patet, quod multo plura tradit; contra *Nepos* c. 9. plenior est quam sive Plutarchus sive Diodorus, nec secus de Eumene in aula Philippi regis commorante iterum Nepos plura exposuit. Fusius quam Diod. XVIII, 41, 1, Nep. c. V, 2 sq. eandem rem tractavit.

¹⁾ eff. Reuss II. p. 41 sqq.; Kallenb. Phil. XXXVI, p. 307 sqq.

²⁾ cf. pag. 19 a. 1. cf. Reuss II. p. 56 sqq.

³⁾ cf. Schubert, N. J. Suppl. IX p. 652 sqq.

⁴⁾ c. XV.

⁵⁾ c. VIII.

⁶⁾ cf. Soltau N. Jahrb. XLII p. 130.

Etiam de Cratero et Antigono discrepant quae teste Diodoro, et ea quae testibus biographis ad nos pervenerunt. Nam quae Plutarchus ¹⁾ de Crateri fama disseruit, apud Diodorum ²⁾ diversa leguntur. A biographis etiam stat Suidas s. v. Crateros ³⁾.

De Antigono Diodorum non tam benevolum facere iudicium quam de Eumene iam supra ⁴⁾ notavi. Imperatoriam vero illius peritiam laudat ⁵⁾. Obicitur ei *πλεονεξία* ⁶⁾, quam etiam ei crimini dant Plutarchus ⁷⁾ atque Nepos ⁸⁾. Partes autem, quas in Diodori narratione Antigonus adversus Eumenem captivum agit, ab iis quas agit et apud Plutarchum ⁹⁾ et apud Nepotem ¹⁰⁾ prorsus diversae sunt. Praeterea interest inter ea, quae leguntur Diod. XVIII, 29, 6 „*Νεοπτόλεμος μὲν οὖν... ἀφίππευσε... πρὸς τὸν Ἀντίπατρον*“, et ea quae occurrunt apud Plut. c. VI, 1 „*ὁ Νεοπτόλεμος δὲ... ἀφικόμενος πρὸς αὐτούς*.“ Quam discrepantiam recte me iudice Schubert ¹¹⁾ ita interpretatur, ut Diodori locus ex Eumenis castris emanasse scribat, Plutarchi vero e Crateri.

Apparet igitur auctores nostros, quamquam magnam partem eadem omnes de Eumene nobis tradant, tamen hic illic alium ab alio ita discrepare, ut fieri non possit,

¹⁾ cc. 6 sqq.

²⁾ XVIII, 30.

³⁾ cf. Köhler ll. p. 584. (cf. Suidas s. v. ὄγκος et s. v. σκευή).

⁴⁾ cf. pag. 13.

⁵⁾ eff. XVIII, 23, 72, 73; XIX, 26.

⁶⁾ XVIII, 41, 47, 50.

⁷⁾ cc. III et XII.

⁸⁾ c. X.

⁹⁾ c. XVIII.

¹⁰⁾ c. XII. In iis, quae hoc loco Nepos tradit, duo fontes permixti sunt. cf. pag. 3 sq.

¹¹⁾ N. Jahrb. ll. p. 659.

quin praeter Hieronymum alios quoque fontes habuerint. De quibus, ut quae statui possint cognoscamus, abs re non esse puto.

Duris
Samius.

Quo tempore Hieronymus, eodem fere Duris quoque Samius illius aetatis ¹⁾ historias scripsit, unusque est qui in fontibus nostris, semel apud Plutarchum, laudatur ²⁾. Ex 83 Duridis fragmentis, quae Müller collegit ³⁾, hoc statui potest, fuisse eum historicum haud magna fide dignum ⁴⁾; nam tragoediae studio incitatus ⁵⁾ minus id agebat, ut vera traderet, quam ut lectores delectaret ⁶⁾; qua re factum est, ut permultas narratiunculas operi suo inseruerit ⁷⁾. Versus tragicos laudare Duridi in deliciis erat, nec tantum poëtae cordi ei erant, sed ipsa res scaenica, ideoque vestium mutationes in scriptis eius haud raro describuntur, nec non quo quisque vestimento indui soleret ⁸⁾.

Non, sicut Hieronymus, Duris bellis quae narrabat ipse interfuerat; immo procul ab iis remotus vitam degebat ⁹⁾, neque rei militaris peritia gaudebat. Tamen rerum gestarum quas tradebat rationem atque explicationem

¹⁾ 371 a. C. n. — 281 a. C. n. cff. Diod. XV, 60; Wachsmuth, Einl. p. 544 (cf. contra Schubert, Pyrrhus p. 13).

²⁾ Eum. I, 1.

³⁾ F. H. G. II p. 466 sqq.

⁴⁾ cf. Plut. Pericles c. 28.

⁵⁾ cf. Rösiger, De Duride Samio p. 5.

⁶⁾ cf. F. H. G. II. p. 467 fr. 1.

⁷⁾ cf. Schubert, Pyrrhus p. 21. Jahrb. f. Phil. II. p. 715, 757.

⁸⁾ cf. Schubert II. p. 20.

⁹⁾ Quod in frgm. 25 eadem de Media tradit Duris, quae Diodorus XIX, 44,4, hoc Köhler sic explicare conatur, ut Duridem primam Hieronymiani operis partem(?) legisse affirmet. Cf. Sitz. Ber. Berl. Akad. 1890 p. 587. Etiam cf. pag. 24, a 7 huius dissertationis.

exquirebat ¹⁾. Haec causa est, cur explanationes istae plerumque falsae sint, quia origines rerum, de quibus est narraturus, perperam Duris dispicit ²⁾. Sic apud Plutarchum ³⁾ legimus, Alcetam Cratero atque Antipatro appropinquantibus Perdiccae obsequium renuntiasse, *quod quibus in exercitu essent Macedonibus persuaderi non posset, ut cum Cratero proelio decertarent*; deinde ⁴⁾ Neoptolemum, affirmantem iam mero *παραστάς* Crateri aspectu Macedones ab Eumene ad illum perflugituros, auctorem illi exstitisse, ut contra Eumenem exercitum duceret; tum ⁵⁾ Eumenem in castris rumorem sparsisse, ut cum Neoptolemo militibus decernendum esset, neque, *ne Craterum agnoscerent statimque ad illum deficerent veritum*, Macedones illi opposuisse; postremo ⁶⁾ Eumenem interfecto Cratero magnum sibi odium Macedonum comparasse, *quam ob causam* ab iis capitis damnaretur. Neque cum Schuberto non facio, asseverante ⁷⁾ omnia haec e Duride profluxisse. Scriptorem autem, qui Craterum laudibus istis extolleret, benevolum de Eumene fecisse iudicium verisimile non est, neque quae Plut. c. I, 1 e Duride laudat hanc opinionem labefactant.

Quae igitur apud Plutarchum et Nepotem, non vero apud Diodorum leguntur, quaeque Eumeni iniqua sunt ⁸⁾,

¹⁾ cf. Schubert, J. f. Phil. II. p. 664.

²⁾ cf. Schubert, Pyrrhus, p. 13 sq.

³⁾ Eum. c. V, 2.

⁴⁾ c. VI, 1.

⁵⁾ c. VI, 4 sqq.; VII, 1.

⁶⁾ c. VIII, 1.

⁷⁾ Pyrrhus p. 13 sq. — Jahrb. f. Phil. II. p. 655 sqq. — cf. Köhler II. p. 584.

⁸⁾ cf. Kallenberg, Phil. XXXVI p. 514; Schubert, Pyrr. p. 13; J. f. Ph. II. p. 686.

ea e Duride desumpta esse videntur. Similiter narra-
tiunculae quaedam eandem movent suspicionem. Itaque
e Duridis historiis originem traxisse videntur: Plut.
cc. I et II exceptis verbis „Δοκοῦσι δὲ εἰκότα λέγειν μᾶλλον
κ. τ. λ. usque ad „Δίῳ καὶ κ. τ. λ. 1); c. VI somnium
Eumenis 2); c. VII Eumenis cum Neoptolemo certamen
singulare 3); c. VIII quae de equis ab Eumene emptis
narrantur 4); capitis X exitus 5); c. XVIII responsum ab
Antigono Eumenis custodibus datum, atque Onomarchi
cum Eumene colloquium 6).

Neque aliter quae Nepos tradidit cc. I, 3; IV, 2; XI, 1;
3-5 ex eodem Duride profluxisse videntur. Deinde iudicia,
quae Nepos de Perdicca et Antipatro facit 7), ex Hiero-
nymo hausta esse eo nomine non possunt, quia conciliari
non possunt cum iis, quae de Eumenis et Antigoni
existimatione proferuntur 8).

Ingeniosa coniectura est Schuberti 9), ea quae Plu-
tarchus atque Nepos de Eumenis vita exhibent, neque
ex Hieronymo neque ex Duride ipsis derivata esse, sed
ex auctore quodam, qui quae illi tradidissent, in novo
suo opere permiscuisset. Quod autem in nonnullis
Plutarchi vitae capitibus non modo Hieronymi sed
Duridis quoque vestigia apparent, ea re nondum efficitur,
ut ad tertium quendam auctorem ea referantur; sed

1) cf. Schubert J. f. Phil. II. p. 649 sq.

2) cf. Schubert II. p. 653.

3) Schubert II. p. 654 sq.

4) Sch. II. p. 665.

5) Sch. II. p. 667 sq.

6) Sch. II. p. 686.

7) Nep. c. II, 1-3; III, 3 sq.

8) cf. Schubert, Jahrb. II. p. 661.

9) II. p. 649 sqq.

cum eae fontium immutationes et apud Plutarchum et apud Nepotem isdem locis ostendantur, neque alter ex altero hauserit ¹⁾, fieri non potest, quin ex eodem fonte, utrique communi, utriusque vitae emanaverint.

Anonymi ²⁾ igitur illius auctoris vestigia Schubert indicat in Plut. Eum. cc. VI-VIII, XI, XIII sq., XVII-XIX; Nep. Eum. cc. I-VI, VIII, XII. Neque biographos solos illum scriptorem usurpasse apparet, sed etiam apud Arrianum et Justinum Schubert vestigia eius ostendit ³⁾. Cff. Arrian. § § 27 et 30 ⁴⁾; Just. XIII, 8; XIV, 2, 1 ⁵⁾; 2, 7-12 ⁶⁾; 4 ⁷⁾.

Quod ad studium anonymi istius auctoris attinet, temporum rationem diligenter observasse videtur ⁸⁾, ceterum Duridis flosculos adeo adamasse, ut quae ipse addiderit e Duride potissimum sumpta esse putes ⁹⁾.

Quae cum ita sint, duo nobis genera sunt fontium, ex quibus quae de Eumene tradita habemus, hausta inveniuntur. Ab altera parte Duris stat atque anonymus iste auctor posterior, ab altera Hieronymus. Cum igitur separata erunt quae ex Duride vel isto fonte eius simili originem traxisse videntur, cetera omnia deberi Hieronymo concludere licebit.

¹⁾ cf. pag. 31 sqq.

²⁾ Schub. illum auctorem fuisse Agatharchidem censuit, cuius tamen coniecturae argumenta probabilia non affert.

³⁾ Apud Polyænum nulla illius auctoris vestigia inveniuntur.

⁴⁾ Schub. ll. p. 662 sq.

⁵⁾ Schub. p. 671.

⁶⁾ ll. p. 673.

⁷⁾ Hoc loco non minus quam capite XIII, 2, 7-12 indicia extant, quae demonstrant, orationes, quae apud Justin. leguntur, rhetoris cuiusdam manu postea esse additas.

⁸⁾ cf. Schubert ll. p. 685.

⁹⁾ cf. Schub. ll. p. 667 sq.

Praeter omnia quae nobis *Diodorus* de Eumene tradidit, apud ceteros quoque nostros auctores ex Hieronymo profluxisse haec videntur ¹⁾:

Plutarchi cc. III-V; V exceptis verbis Ἀλκίτας μὲν οὖν κ. τ. λ. usque ad Νεοπτόλεμος δὲ κ. τ. λ.; VI, 1-5, 7; VII, 1 usque ad Ἐδεδίει γὰρ κ. τ. λ.; 2 usque ad Ὡς δὲ τὸν κ. τ. λ.; 4 sqq.; VIII, 1 usque ad καὶ τοῖς πολέμοις κ. τ. λ.; 2 usque ad νυνὶ δέ, κ. τ. λ.; 4 sqq.; IX; X, 1-5 ²⁾ usque ad οὐ γὰρ ἑτέρου κ. τ. λ.; 6; XI, 1; 2 usque ad ὡς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν κ. τ. λ.; 3 sqq.; XII sqq.; XIV, 1-4; 4 usque ad ἐλάχιστοι δὲ ἕστερον κ. τ. λ.; XV sqq.; XVII, 1-3; XVIII, 2-5; XIX.

Nepotis cc. I, 6; II, 3 sqq.; III, 1-3; 6; IV, 1; 3 sqq.; V, 1-7; 7 inde ab „tenuit autem” usque ad finem ³⁾; VI; VII; VIII, 1; 3 sqq. ⁴⁾; IX; X; XI, 2; 5 (finis); XII; XIII, 4.

Justini (Trogii): Prol. XIII, 8; Epit. XIII, 6; 14 sqq.; 8, 1-5; 9 sqq.; XIV, 1; 2, 2-7; 12; 3, 1-4 ⁵⁾; 5 sqq.; 11 sqq.; 4, 20 sqq. Opus, quod Justinus excerpserit, rhetoris manu rescriptum fuisse videtur ⁶⁾.

Arriani: §§ 26, 27; 28; 30 usque ad μάλιστα κ. τ. λ.; 34-37; 39; 40; 41 (?) ; 43; 44.

Polyaenus e narratiuncularum corpore vel corporibus hausisse videtur, in quo vel quibus multa inerant, quae ex Hieronymo originem ceperant, ita ut ea, quae tradit

¹⁾ eff. Schubert, J. f. Phil. II.; Reuss II. pp. 9 sqq., 23 sqq., 38 sqq., 56 sqq. Kallenberg, Phil. XXXVI sq. II.

²⁾ Verba πρὸ τῆς πολιτορχίας Plutarchi additamentum esse putat Schubert, II. p. 670.

³⁾ Primam sententiam a Nepote ipso esse fictam coniecit Schub. p. 671.

⁴⁾ § 2 Nepotis est excursus.

⁵⁾ § 4 Verba sunt Justini.

⁶⁾ cf. Schubert. II. p. 679 sqq.

IV, 6, 4; 7; 8; 10-16; IV, 8, 2-4, ad Hieronymum referri possint ¹⁾).

Cum iam quae Hieronymo auctore fontes nostri de Eumene tradant omnia definiverim, nunc de Hieronymi fide historica paucis mihi disserere liceat. Nimis simplicia sunt, quae scribit Reuss l.l. p. 154: „Alles ist von einer solchen Genauigkeit, trägt so den Stempel unmittelbarer Wahrheit, dass wir ihm unbedingt unser volles Zutrauen schenken dürfen“, quasi scriptorem, qui sane *videtur* maxima diligentia res perquisivisse, magna fide omnia conscripsisse, *cuius tamen veritatem, cum fontes alii desint, rarissime ad obrussam exigere possumus*, tantis laudibus ornare nobis fas sit!

At idem ipse Reuss ll. p. 159 scribit: „wir verzeihen ihm gern seine *vielleicht übergrosse* ²⁾ Vorliebe und Antheilnahme für seinen hochbegabten, unglücklichen Landsmann“. Immo Hieronymum per totum suum opus Eumenis partibus favisce haud quisquam negabit.

Neque tamen quantopere Nepos, tantopere Hieronymus Eumenem celebrasse videtur. Magni eum fecit: eius calliditatem, vigilantiam, firmam in reges fidem extulit, neque omnibus in periculis constantiam eius non laudavit. Hieronymo dux Eumenes visus est nobilitate insignis, militaribus artibus praeditus, calliditate et abstinencia aequales suos antecedens; quem vero Macedonum militum perfidia innocentem adversario suo, qui antea fuerat amicus, tradidit, occiditque.

Hanc imaginem multi antea, non intellegentes Hiero-

¹⁾ cf. Melber, Jahrb. f. class. Phil. Suppl. XIV (1885) p. 618 sqq. et 634 sqq.; Polyæn. ed. p. 188 sqq.

²⁾ Spatia ego dedi.

Eumenis
apud
Hieronymum
imago.

nymi eam sive studium sive simplicitatem arguere, veram esse arbitrati sunt. Fuere quoque, qui Hieronymi studium fugientes Duridi se crediderint ¹⁾. Utrosque erravisse equidem iudicaverim, quippe qui Hieronymi auctoritatem in plerisque sequi, Duridis vero discrepantias ad illum corrigendum adhibere debuissent.

¹⁾ Iis se nuper Beloch quoque adiunxit.

CAPUT III.

EUMENIS CARDIANI VITA.

Eumenes ¹⁾ natus est Cardiae anno 361 ²⁾ a. Chr. n. 361 patre Hieronymo ³⁾. Is, quamquam alii alia narrant ⁴⁾, haud ignobilem in ea urbe locum obtinuisse videtur; nam cum Philippus, Macedonum rex, a Cardianis contra Athenienses invocatus, Cardiam venisset, Eumenes filius,

¹⁾ Ambigitur hodie inter viros doctos, qui veterum scripta edunt, utrum *Εὐμένης* nomen proprium sit scribendum, diverso accentu ab eo, quo adiectivum *εὐμενής* ornari solet, an *Εὐμενής*. Utrumque in editionibus circumfertur. Dubitationis tamen locus non admittitur, quin recte sese habeat *Εὐμένης*, uti est in codicibus. Satis multa sunt exempla, quibus nomina propria accentu differant ab iis sive adiectivis sive substantivis, unde sunt desumpta. Quorum laudavisse sufficiat *Ἀγαπωμένος*, *Ἀκουμένος*, *Τεισхамένος*, *Ἀλεξхамένος*, *Κλεῖνος*, *Ἀσφάλης*, *Ἀμυνομένος*, etc.

²⁾ Necatus est Eumenes ineunte anno 316; cff. Beloch III, 2 p. 192. Nepos XIII, 1 annorum quinque et quadraginta eum tum fuisse scribit; natus igitur est anno 361. Addit vero Nepos, ab anno vicesimo septem annos eum Philippo apparuisse, tredecim Alexandro. Haec tamen pugnant inter sese. Mortuus est Philippus anno 336; si, septem annos Philippo familiariter usus, vicesimo anno ante natus Eumenes est, ad annum 363 adscendimus, non 361.

³⁾ cf. Arrian. Indica, I, 18, 7.

⁴⁾ Duris (frgm. 7 = Plut. I, 1) et Dio Chrysostomus (Orat. 64, II p. 359 Rsk.), qui ex eo hausisse videtur, *πατρός ἀμαξέοντος διὰ πένιν* Eumenem *γενέσθαι* scripserunt. *Τυμβαύλου* filium eum finxit Aelian. V. H. XII, 43. Vera protulit Nep. I, 1; cff. Plut. I, 2. B. J. L. de Geer „de Eum. Card.” diss. Rhen. Traj. 1838, p. 28, ut nobili loco natum esse Eumenem probaret, etiam ea contulit, quae de eius inimicitiiis cum Hecataeo, Cardianorum tyranno, Plutarchus (III, 5) memoravit.

a patre commendatus ¹⁾, inter comites regio est receptus.
 341 Quod factum esse colligimus anno 341 ²⁾ a. Chr. n. Ut Graecorum mos erat, Eumenis quoque pater liberaliter eum educaverat, eumque omnibus bonis artibus instituerat. Unde Philippus, cui saepe cum Graecis res tractandae erant, qui praeterea eius gentis artes adamabat et aemulabatur, quippe qui filio Alexandro Aristotelem philosophum Graecum praeceptorem dederit, Eumenem Graecum scribae loco sibi ad manum habere constituit ³⁾. Quo munere noster, qua erat sollertia, tam dextere perfunctus est, ut septem ⁴⁾ annis post Philippo interfecto ab Alexandro scribis regiis praepositus sit ⁵⁾. Iussa igitur regis Eumenes promulgabat, regioque signo consignabat; sed quamquam ea tantum exsequebatur quae ei mandabantur, necesse est eum nihilominus in intimam regis familiaritatem pervenisse: hoc munus enim non deferebatur nisi cui omnia regis consilia cognoscenda proponerentur ⁶⁾.

¹⁾ Plut. c. I, 2. cf. Schubert J. f. Phil. II. p. 649.

²⁾ cff. J. Kaerst, Gesch. d. Hell. Zeitalters I p. 188 sq. Nep. c. XIII, 1. Droysen, Gesch. d. Diad. ² p. 303 ann. 2 monet, numeros, quos tradit Nepos, accuratos non esse. Unicum tamen huius vitium est, quod scribit (c. I, 6; XIII, 1) Eumenem *septem* annos Philippo apparuisse, cum re vera anni quinque fuerunt (cf. p. 41 ann. 1).

³⁾ Nep. c. I, 4.

⁴⁾ Nep. c. I, 6; XIII, 1.

⁵⁾ Plut. c. I, 3 ἀρχιγραμματεὺς. cff. Arr. V, 24, 6 ὁ γραμματεὺς, VII, 4, 6 ὁ γραμματεὺς ὁ βασιλικός. cff. H. Crämer, Beiträge zur Gesch. Alex. d. Gr. diss. Marburg 1893 p. 2 sq.; P. Meyer, Heerwesen p. 190 sq. — Lucian. De lapsu 8, de pugna apud Issum scribens, eius narrationiunculae, de qua agit, fontem laudat Εὐμένην τὸν Καρδιανὸν ἐν τῇ πρὸς Ἀντίπατρον ἐπιστολῇ (cf. de eius epistulis Plut. quoque c. XI, 2). Antipater tunc Macedoniam obtinebat, ab Alexandro in Asiam abeunte ei regioni praepositus. Nec proprio motu hanc epistulam scripsisse Eumenem coniecerim, sed rege imperante, ἀρχιγραμματεὺς cum esset.

⁶⁾ cf. Beloch, III, 1 p. 392 sq.

Itaque Alexander, cum Asiae debellandae expeditonem 334
 susciperet, Eumenem secum duxit, ut omnia admini-
 straret. Deinde Dario III, Persarum rege, mortuo, cum
 e more Persarum vivere coepisset Alexander, etiam
 Eumeni mandavit, ut *Ἐφημερίδας* de rebus suis scribe-
 ret¹⁾. Usque in Indiam bello perlato, cum Sangalam
 urbem rex expugnasset (a^o 326), Eumenem duo oppida 326
 circumiacentia, quae cum illa societate erant coniuncta,
 in deditionem accipere iussit²⁾. Qua ex re efficitur
 Eumenem magni Alexandrum fecisse. Tum primum
 Eumenes, qui semper *τὸ γράφειον ἔχων καὶ πινυκίδιον* 3)
 exercitum sequebatur, in aciem quoque descendisse
 videtur. Postea cum Alexander reditum meditans in
 Hydaspes flumine classem parari iussisset, principesque
 exercitus trierarchos ei praeposuisset, in horum numero
 Cardianus noster quoque fuit⁴⁾. Neque cum Alexander
 Susa redisset, ibique amicis suis ducibusque nobilissimas
 Persidas uxores collocaret, Eumenes neglectus est.
 Graecus quamquam natione erat, non Macedo, aequo
 honore habitus est ac Ptolemaeus Lagi filius, et filiam
 Artabazi 5), summi inter Persas viri, in matrimonium duxit. 324

Merita enim Cardiani non parva fuisse videntur; nam
 rixantibus saepe inter sese Hephaestione, qui Alexandro

¹⁾ eff. Athenaeus X, 434 B; Ael. V. H. III, 23; C. Müller, Scrip-
 tores rerum Al. M. p. 121 sqq.; Crüger, II. p. 3.

²⁾ Arr. Anab. V, 24, 6. Curtius IX, 1, 19. cf. Niese II. p. 137.

³⁾ Plut. c. I, 4.

⁴⁾ Arr. Ind. I, 18, 7; cf. Plut. c. II, 2. Niese I p. 140.

⁵⁾ Arr. Anab. VII, 4, 6; Plut. c. I, 5. Arrian. Artonin Eumeni datam
 esse tradit, Barsinen Plutarchus. cf. Droysen² I, 2, p. 243 Ann. I et
 M. Schneider, Jahrb. f. Phil. CXXXV, 35, sq., qui acu rem mihi tetigisse
 videtur, corruptelam in textum Plutarchi irrepsisse ratus.

⁶⁾ Plut. c. II, 1. Arr. Anab. 7, 13, 1; 14, 9.

carissimus fuit amicus, et Eumene, non id agebat rex, ut amico suo, criminationes in scribam proferenti, morem gereret, sed ut alterum cum altero reconciliaret, neque Eumenem ab se abalienaret, quamvis haud ignorans avarum eum esse invidumque ¹⁾.

Hephaestionis mortem cum Alexander gravissime ferens, litium meminisset, quas cum Eumene ille exercuerat, atque in suspicione eum habere videretur, quasi Hephaestionis morte gauderet, callide Eumenes magna largitione illius sepulchrum ornandum curavit, ut in gratiam regis rediret ²⁾. Ad mortem Alexandri usque Eumenes munus suum retinuit, minister dexter, diligens, sollers, qui per tot bellorum casus tredecim annos cotidie fere summi Macedonum regis consuetudine utebatur.

- 323 Mense Maio vel Iunio ³⁾ anni 323 a. Chr. n. Babylone Alexandro mortuo cum heredes imperii non essent, more Macedonum res ad exercitum venit. Principum qui aderant plerique expectandum esse censebant, quid Roxane regina, quam praegnantem esse omnes noverant, peperisset; si filium enixa foret, eum regem esse salutandum. Imprimis hanc sententiam dicebat Perdicas, quem post Hephaestionis mortem Alexander chiliarchiae praefecerat, cui muneri antea ille praefuerat. ⁴⁾ Cum eo ceteri quoque regis socii consentiebant, quorum in nu-

¹⁾ cf. Plut. c II, 2 sqq.

²⁾ Haec, quamquam e Duride profluxisse videntur, ab aliis de Eumene narratiunculis aliunde ortis tamen minime abhorrent, ita ut falsa esse non putaverim.

³⁾ cff. Beloch III, 2, pg. 61 sq; Niese II. I p. 186.

⁴⁾ Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρον apud Phot. Bibl. p. 216 R init.; Plut. Eum. III, 1.

mero etiam Eumenes fuit, qui brevi ante mortem Alexandri Perdiccae successerat. Non vero teste Plutarcho ¹⁾ palam iis se iunxit „τῇ μὲν γνώμῃ τοῖς τοῖς προσένειμεν ἑαυτὸν ὁ Εὐμένης, τῷ δὲ λόγῳ κοινός τις ἦν πρὸς ἀμφοτέρους καὶ ἰδιώτης — opinionem enim diversam sequebantur veterani Macedones duce Meleagro — ὡς οὐδὲν αὐτῷ προσήκει ξένῳ ὄντι πολυπρχμονεῖν τὰς Μακεδόνων διαφορὰς”. Videtur igitur Eumenis condicio firma tunc non fuisse. Hanc ob causam mira sunt, quae Plutarchus deinde narrat, Eumenem seditionis opprimendae auctorem ante omnes fuisse et multis veteranis persuasisse, ut pactionem cum ducibus inirent.

Contra Justinus ²⁾ Perdiccam id perfecisse tradit, cuius sane auctoritas illi rei par erat, quippe cui tutela regis vixdum nati a ceteris ducibus commissa esset. In concordiam revocati omnes Arrhidaeum, Philippi ac Philinnae filium, animo parum valentem, regem quidem salutaverunt, regem itidem Roxanes filiolum Alexandrum; at summa rerum apud Perdiccam erat, qui chiliarchi nomine omnia administrabat.

Hisce ita compositis procurator regni Craterus factus ³⁾ Macedones veteranos dimissos in patriam ducebat, Perdiccas autem regnum exercebat. Ceteris ducibus cum singulis satrapeae distribuerentur, quibus praecessent, Eumeni Cappadocia ⁴⁾ assignata est, quae vero ei pro-

¹⁾ c. III, 1.

²⁾ XIII, 3, 3 sqq.; 4, 1.

³⁾ cf. Beloch III, 1, pg. 68 sq.

⁴⁾ I. e. Cappadocia, Paphlagonia et regiones ad Pontum Euxinum usque ad Trapezuntem. cff. Hieron. Card. frgm. 1^a (App. Mithrid. 8; Müller, F. H. G. II, 453); Diod. XVIII, 3, 1; Plut. III, 1; Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρον apud Phot. Bibl. p. 216 R (Dexippus apud

vincia primum devincenda erat, cum eam rex suus Ariarathes adhuc teneret. Is, qui a Cyro illo Persarum dominatore genus referebat ¹⁾, regnum suum, ceteras Asiae partes late occupante Alexandro, sibi retinuerat ac magnas opes magnasque tam popularium quam exterorum copias sibi ex redditibus comparaverat, ita ut triginta milia peditum, quindecim equitum sub vexillis haberet ²⁾. Necesse igitur erat, ei rerum statui finem imponi. Atqui ea res Eumeni contigit. Eum adiuvere iussi sunt Leonnatus, cui Phrygiae satrapea ad Hellespontum sita concessa erat, et Antigonus, qui alteram illius regionis partem adeptus erat ³⁾. Hic tamen si mandata exsequeretur fore ratus, ut alienis rebus faveret, suis vero noceret, cum iam maiora spectaret ⁴⁾, auxilium ferre detrectavit. Leonnatum contra bellum, quod in Graecia exarserat, ac clades, quam apud Lamiam acceperat Antipater, quodammodo coëgerunt, ut exercitum, quem expeditionis in Cappadociam causa comparaverat, quemque iam Eumenis copiis adiunxerat, in Europam duceret. Nec tamen sua sponte eo ille profectus est: eum, cum iam in Phrygiam descendisset, Hecataeus, Cardianorum tyrannus, colloquio facto rogavit, ut Antipatro Macedonibusque Lamiae obsessis opem ferret ⁵⁾. Leonnatus

Phot. Bibl. p. 200 R = Müller, F. H. G. III, p. 668); Nep. II, 2; Curt. Ruf. X, 10. 3; Just. XIII, 4, 16; Exc. Lat. Barb. apud Schöne Eus. Chron. I, p. 210.

¹⁾ Diod. XXXI, 19; Exc. Phot. p. 517.

²⁾ Diod. XVIII, 16, 2. cff. Beloch, II, p. 82; Niese, II, p. 196 Ann. 6; 212.

³⁾ Plut. c. III, 3.

⁴⁾ Plut. c. III, 4.

⁵⁾ Plut. III, 4; Diod. XVIII, 14, 4. Verisimile est, quod scribit Niese II, p. 205 (cf. Droysen ² II, p. 63) Hecataeum ab Antipatro ad Leonnatum missum esse.

Eumenem quoque hortabatur, ut secum in Europam traiceret, eum socium haud spernendum esse ratus, quippe qui 5000 talenta haberet, equites 300 et ex famulis qui arma ferrent 200 ¹⁾. Eumenes vero recusabat, et quod Antipatrum se cavere dicebat adversarium suum ²⁾, et quia Hecataeum ob civiles in patria contentiones iamdudum oderat; nec, cum Leonnatus ei quid re vera sentiret aperuisset, se non ideo in Europam abire, ut Antipatro opem ferret, sed maxime ea exspectatione teneri, ut sibi ipsi regnum Macedoniae adscisceret, Cleopatra in matrimonium ducta, sorore Alexandri, quae ei spem nuptiarum fecisset, ea oratione Eumenes commotus est. Habuit enim, cur homini, varios dolos molienti, diffideret, neque causa erat ulla, quare, rebus alienis studens, suas ipsius relinqueret.

Noctu igitur cum militibus suis clam e praesidiis Leonnati discessit ³⁾ et ad Perdiccam se contulit. Nimirum huic Leonnati quae sibi aperuerat consilia detexit; unde statim apud eum plurimum valebat, interque consiliarios intimos chiliarchi est receptus ⁴⁾.

Initio anni 322 a. Chr. n. ⁵⁾ Perdiccas cum rege 322 Philippo, Eumenem secum ducens, regium exercitum in Cappadociam deduxit, Ariarathem cepit occiditque et Eumenem istius loco provinciae praefecit ⁶⁾. Eumenes

¹⁾ Plut. c. III, 8.

²⁾ Plut. c. III, 6.

³⁾ Nep. c. II, 4. Quod tradit Nep., Leonnatum Eumenem interficere conatum esse, praetextum Eumenis fuisse mihi videtur, quo fugam suam excusaret. — cf. tamen Kallenb. Philol. XXXVI, p. 516.

⁴⁾ Plut. c. III, 9.

⁵⁾ Niese II. p. 212 ann. 3.

⁶⁾ Diod. XVIII, 15; Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρον apud Phot. Bibl. p. 217 R; Just. XIII, 6; Plut. III, 9; App. Mithr. 8.

igitur omnia ibi statim ordinare coepit, et urbibus provinciae suae amicis, ut eas administrarent, commissis, iudices praefectosque praesidiorum, quos voluit, regioni praeposuit, qui se absente omnia procurarent. Ipse cum Perdicca inde ad Larandam et Isauram, quae erant urbes in Pisidia sitae, evertendas profectus est ¹⁾. Verum fortasse est, quod tradit Plutarchus ²⁾, Perdiccam magnopere ab Eumene fuisse adamatum, ideoque hunc ab aula illius discedere noluisse; mihi autem eius apud Perdiccam morae haec potius fuisse causa videtur: intellegebat noster, si solus pro se provinciam regeret militibusque suis Macedonibus imperaret, fieri posse, ut novis ortis rebus a suis relinqueretur, si vero Perdiccae auctoritate tutus res gereret, nomine alterius sibi milites populosque libentius obtemperaturos esse.

Potitus autem Laranda et Isaura ³⁾ Perdiccas, qui tunc omnium ducum plurimum poterat ⁴⁾, Nicaeam, Antipatri filiam, uxorem duxit. Sperabat enim fore, ut eo modo Antipatrum consiliorum suorum participem faceret. Prius vero Olympias, summum ducem sibi vincere studens, Cléopatram filiam ei desponderat, et Eumenes, ut hanc duceret, Perdiccae suaserat ⁵⁾, gratia illius atque auctoritate summam ei rerum potestatem a Macedonibus facile concessum iri sibi persuasum habens. Nicaeam tamen ille praetulit, Alcetae fratris consilium secutus ⁶⁾.

Eumenem, cum in Ciliciam Perdiccas venisset, in

¹⁾ Diod. XVIII, 22; Just. XIII, 6, 1.

²⁾ c. III, 10.

³⁾ cf. Droysen ² ll. p. 97 ann. 1.

⁴⁾ cf. Niese ll. p. 213.

⁵⁾ Arr. τὰ μέγ' Ἀλέξανδρον apud Phot. Bibl. p. 220 R.

⁶⁾ Diod. XVIII, 23; Arr. ll.; Just. XIII, 6, 4-7.

provinciam suam dimisit ¹⁾, ut Neoptolemum, qui Armeniae praepositus erat, inde observaret. Hunc enim, haud minus quam ceteri res magnas volventem, Perdiccas suspectum habebat ²⁾, idque eo magis, quia bellum cum Antigono instare videbatur. Nam is, a Perdicca in ius vocatus, et quia Eumeni in provincia eius debellanda adesse recusaverat et ob alias causas, primum obtemperandi speciem induerat; deinde cum persuasum sibi esset se a Perdicca provincia sua spoliatum iri, cum Demetrio filio paucisque comitantibus ad Antipatrum Craterumque in Europam aufugit auxilium petitum ³⁾. Dubium non est, quin iam Antipater Perdiccae diffideret ob res cum Cleopatra actas. Antigonum igitur bene illi receperunt, atque bello cum Aetolis per pacem composito eum in provinciam restituere et certamen cum Perdicca parare decreverunt ⁴⁾.

Interim Eumenes, postquam in provinciam venit, non modo Neoptolemum colloquiis distinebat, sed magno studio exercitum sibi comparabat, quo phalangem Macedonicam, quam tumentem ac ferocem esse comperisset, in officiis contineret, atque paratus esset, si forte bellum oriretur. Praesertim equitatu cum sibi opus esse videret, iis incolis, qui equitandi artis periti erant, si nomen ad militiam profiterentur, tributa omnia remisit, „φιλοτιμίαις τε καὶ δωρεαῖς τὰ φρονήματα προσβύων, καὶ τὰ σώματα κινήσει καὶ μελεταῖς διαπονῶν” ⁵⁾. Quo facto

¹⁾ cf. Niese II. p. 218 ann. 4.

²⁾ cf. Plut. c. IV, 1.

³⁾ Diod. XVIII, 23, 4.

⁴⁾ Niese II. p. 214. Diod. XVIII, 23, 3 sq.

⁵⁾ Plut. c. IV, 2.

brevi tempore equitum sex milia et trecentos sibi collegit ¹⁾).

Nec tamen cum solis Antipatro, Cratero, Antigono res Perdiccae gerenda erat, sed Ptolemaeus quoque, Lagi filius, cui Aegyptus provincia evenerat, consiliis eius iamdudum obstabat ²⁾. Ei Cleomenes, Perdiccae amicus, adiunctus fuerat ad reditus cogendos, sicut iam antea fecerat. Quem cum sustulisset ³⁾ Ptolemaeus, thesauro, quem ille coëgerat, 8000 talentorum potitus est, quo magnum sibi exercitum conflavit. Regulis insuper nonnullis sibi conciliatis in maius semper crevit, ut mox Perdiccam, Craterum, Antipatrum opibus aequaret ⁴⁾. Causa vero, cur bello Ptolemaeum persequi Perdiccas statuisset, haec fuit, quod Alexandri corpus, quod, quominus in Aegypto sepeliretur, impedire Perdiccas conatus erat, nihilominus Alexandriam Ptolemaeus devexerat ⁵⁾.

Sic iam ab omnibus partibus bellum instabat. Quod cum Perdiccas videret dubitaretque, utrum contra Antipatrum sociosque eius in Macedoniam exercitum duceret, an potius Ptolemaeum e provincia expelleret, Eumenem cum donis Sardis ad Cleopatram misit, ut ei nuntiaret, Nicaea a se repudiata nihil amplius obstare, quin sibi nuberet ⁶⁾. Habebat enim in animo Perdiccas, accepta in matrimonium Cleopatra, cum ea ac duobus regibus

¹⁾ Plut. II.

²⁾ eff. Niese II. p. 214; Beloch III, I p. 87.

³⁾ Pausan. I, 6, 3. cf. Diod. XVIII, 14, 1.

⁴⁾ cf. Beloch III, I pg. 88. Arrian. in frgm. apud Reitzenstein pg. 27.

⁵⁾ cf. Strabo XVII pg. 794 „ἔφθη γὰρ τὸ σῶμα ἀφελόμενος Περδίκκην ὁ τοῦ Λάγου Πτολεμαῖος κατακομίζοντα ἐκ Βαβυλώνης καὶ ἐκτρεπόμενον ταύτῃ κατὰ πλεονεξίαν καὶ ἐξιδίασμόν τῆς Αἰγύπτου. Droysen² II, I pg. 111.

⁶⁾ Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρον apud Phot. Bibl. 220 R.

Alexandri corpus Aegas, in antiquum regum Macedonum sepulchrum, transportare ¹⁾. In Macedoniam semel cum venisset, sperabat fore, ut sororis Alexandri coniux factus, Olympiade, matre illius, opem ferente rerum potiretur ²⁾. Verum Cleopatra matrimonium repudiavit, sive quod paucis ante mensibus se spretam a Perdicca aegre ferebat, sive quia in bello civili cuiusquam partes suscipere aversabatur ³⁾. Perdiccas igitur consilium dimisit in Europam traiciendi et contra Ptolemaeum arma movere constituit ⁴⁾.

Initio deinde anni 321 a. Chr. n. Perdiccas cum exercitu, qui in Pisidia hibernaverat ⁵⁾, profectus est. Eumene- 321
nem in Asia Minore reliquit, ut ex Europa progressis Antipatro Crateroque resisteret. Hunc unum deinde fidissimum socium habuit in bello pro regni integritate exarso. Quem saltem ut firmis vinculis sibi adstringeret, provinciam eius auxerat adiunctis Caria, Lycia et Phrygia ⁶⁾. Alcetas, Perdiccae frater, et Neoptolemus, qui Armeniae praepositus fuerat, Eumenis imperio obsequi, et cum copiis suis ei auxilio venire iussi sunt ⁷⁾.

¹⁾ Pausan. I, 6, 3; cf. Beloch III, 1 pg 88 ann. 5.

²⁾ Diod. XVIII, 25, 3; Just. XIII, 6, 11 sq.

³⁾ cf. Beloch II. p. 89.

⁴⁾ Huius consilii potius causa fuisse videtur ea quam tradit Justin. XIII, 6, 13, quam quae narrat Beloch II. p. 89 sq., qui Plut. c. V, 2 secutus est. — Melius Niese p. 218 sq.

⁵⁾ Diod. XVIII, 29, 2.

⁶⁾ Haec solo Justino auctore nituntur (XIII, 6, 14). Qui, bonum fontem cum secutus esse videatur (Hieronymum), nihil est, cur ei, quamvis neglegenti, fidem detractemus. Etiam Paphlagoniam tunc additam esse scribit; qui error est manifestus: Paphlagoniam enim iam inde ab initio obtinebat Eumenes. Caria, Lycia et Phrygia Asandro et Antigono a Perdicca ademptae sunt contra eum facientibus.

⁷⁾ Diod. XVIII, 25, 6; Plut. c. V, 1; Just. XIII, 6, 14 sq.; Nep. c. III, 2.

Classis Clito est mandata; Cilicia Philotae, Crateri amico, erepta Philoxeno est data, qui antea fiscum Asiae Minoris administraverat ¹⁾).

Interea Antigonus, veris primo initio, classem Ephesum appulerat multosque ad partes suas perduxerat ²⁾, ita ut Eumenes, qui Sardibus tunc apud Cleopatram degebat, vix modo in Phrygiam evadendi copiam nactus sit ³⁾.

Craterus quoque et Antipater copias suas in Asiam iam transmiserant, ibique omnia iis prospere procedere videbantur. Ut ad alios, sic ad Eumenem quoque miserunt, qui eum ad suam societatem pellicerent. Noster vero, qui exercitum contrahebat, quique antea illorum partes suscipere iam recusaverat, etiam tunc ad illos transire noluit, nusquam alibi tale sibi imperium fore ratus, quale tunc haberet ⁴⁾. Neoptolemus, quem iam Perdicas Eumeni observandum mandaverat ⁵⁾, quemque eius imperio obsequi idem iusserat, exercitum ad illos tra-ducebat.

Quod simul atque Eumenes percepit, statim eum ad se venire iussit detrectantemque nulla mora aggredi constituit, equitatu quem in provincia sua comparaverat fretus ⁶⁾. Proelio facto ⁷⁾ Eumenes peditatu quidem a Macedonibus Neoptolemi superatus est, equitatu vero victoriam tantam reportavit, ut Neoptolemo cum 300 equitibus in fugam verso exercitum totum Eumenes suo

¹⁾ Just. XIII, 6, 16. Arrian. ap. Reitzenstein p. 24.

²⁾ Beloch II. pg. 92. Niese p. 220.

³⁾ cf. Arrian. ap. Reitzenstein pgg. 28 et 34.

⁴⁾ Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρον apud Phot. Bibl. p. 220 R. in fine.

⁵⁾ cf. pg. 49.

⁶⁾ Diød. XVIII, 29, 3 sq. Plut. c. IV, 2.

⁷⁾ Ubi hoc proelium commissum sit, non elucet.

imperio subegerit, suisque copiis adiunxerit ¹⁾. Neoptolemus ad Antipatrum et Craterum contendit. Illi copias suas in partes duas diviserunt: Antipater in Ciliciam iter fecit, ut Ptolemaeo opem ferret, Craterus autem cum Neoptolemo et viginti milibus peditum, duobus equitum, quam maximis poterat itineribus, ut ex inopinato eum opprimeret, contra Eumenem exercitum duxit ²⁾. Is fere viginti quoque milia peditum, equitum vero quinque in proelium educebat ³⁾. His enim, quos ipse in provincia sua coëgerat, se hostibus superiorem fore exspectabat. Aciem igitur ita instruxit, ut equites, utrobique in cornua distributi, longe phalangem anteirent ⁴⁾. Cratero, qui dextrum cornu tenebat, Eumenes duas equitum Asiaticorum hipparchias opposuit, ipse cum optimis trecentis equitibus Neoptolemum, qui sinistro cornu praeerat, aggredi constituit ⁵⁾. Colle, qui medius inter utrosque intererat, equitibus praemissis superato Eumenes in hostes irruit. Quod cum Craterus animadvertisset, qui fessos ex itinere milites in aciem ducebat, nec tam acerbum fore hostium impetum providisset, quippe qui sperasset fore, ut Eumenis milites, quos post cladem Neoptolemi ille sibi adiunxerat, ad se deficerent, acriter

¹⁾ Diod. II. Plut. II. Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρον II.

²⁾ Diod. c. 29, 6 sq.; Justin. XIII, 8, 5; Plut. c. VI, 3.

³⁾ Diod. XVIII, 30, 4 sq; cf. Niese II. p. 221. Non magis quam illud cum Neopt. proelium, constat, ubi haec pugna inter Craterum et Eumenem commissa sit. Scribit Nepos c. V, 1: „Haec dum apud Hellespontum geruntur“. Quae falsa esse demonstraverunt et alii et Krebs, Lectiones Diodoreae c. II, p. 22 sqq., qui praeterea addidit, Eumenem appropinquante Cratero ex Cappadocia, qua in regione cum Neoptolemo congressus erat, in interiores Asiae partes se recepisse. Accuratus tamen locum pugnae definire non datur.

⁴⁾ Diod. XVIII, 30, 5.

⁵⁾ Diod. XVIII, 30, 3.

ibi equestri proelio dimicatum est, ita ut lancibus fractis ad gladios mox res venerit. Cadit ipse Craterus in primo impetu equo delapsus neque quoquam suorum ducis interitum animadvertente, equitesque eius ad pedestre sese agmen recipere coguntur. Altero interim cornu Eumenes cum Neoptolemo singulari certamine est congressus impellente utrumque, uti narrat Plutarchus ¹⁾, inveterato odio et ira. Ex equo uterque deicitur; tandem victus occidit Neoptolemus, et ab utroque cornu Eumenes victoriam reportavit ²⁾. Crateri corpus pro hominis dignitate, et ut Macedones sibi vinciret, amplo funere Eumenes extulit, ossaque uxori eius ac liberis in Macedoniam sepelienda remisit ³⁾.

Magis tamen morte duorum ducum clarorum insigne hoc proelium fuit, quam ad universae rei disceptationem ventum est; nam phalanx hostium in aciem nondum progressa erat. Eam Eumenes sibi lenitate devincire frustra conatus est; resumptis enim viribus noctu inde clam digressi ad Antipatrum in Ciliciam sese contulerunt. Neque eos noster persecutus est, victoria reportata iam contentus ⁴⁾.

¹⁾ c. VII, 7.

²⁾ Diod. XVIII, 30 sq.; Plut. c. VII; Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρου apud Phot. p. 221; Just. XIII, 8, 7-9.

³⁾ Nepos c. II, 4; cf. Niese p. 221. Quod memorat N, „pro(que) pristina amicitia” Eumenem hoc fecisse, equidem non crediderim. cf. Diod. XVIII, 32, 2 sq.

⁴⁾ Diod. XVIII, 32, 2 sqq. Causae, quas huius rei tradit Diod. XVIII, 32, 4, vix verae esse possunt. Nam exercitum itineribus fessum, duobusque ducibus orbatum, facile Eum., qui excellebat multitudine copiarum idque praecipue equitum, assequi et retrahere poterat. At videtur re vera non tanti fuisse eius victoria, quanti eam praedicat Hieronymus (apud Diod., Plut., Nep.); neque ideo tantum opibus et auctoritate Eumenes valuisse, ut copias Crateri invitas apud se retinere posset.

Commissum est hoc proelium anni 321 a. Chr. n. aestate ¹⁾, decimo fere die ²⁾ post id, quo Neoptolemum Eumenes profligaverat.

Haud magno tamen usui Eumeni victoria fuit; nam in Aegypto Perdiccas, duobus ante diebus quam nuntius cladis mortisque Crateri ac Neoptolemi eo venit, a militibus suis occisus est. Neque haec sola res damno ei fuit. Adeo enim sententiam milites mutaverunt, ut Atalante quoque, Perdiccae sorore, interfecta Eumenem cum 50 sociis, i. e. partium Perdiccae principibus, capitis damnaverint, iisque bellum inferre decreverint ³⁾. Antigono Antipatroque accersitis milites Pithone atque Arrhidaeo ducibus Triparadisum, quae urbs est Superioris Syriae, profecti sunt ⁴⁾. Quo cum duces illi venissent, denuo tumultus in exercitu ortus est, ex quo vix Antipater cum vitae discrimine aufugit. Brevi autem post adiuvantibus Antigono Seleucoque Antipater tumultum sedavit atque ab universis militibus chiliarchiam et procurationem regni adeptus est ⁵⁾. Satrapeae summotis omnibus, qui Perdiccae partibus faverant, iterum dividuntur, Eumenisque provincia Cappadocia Nicanori nunc data est ⁶⁾. Totius qui in Asia aderat exercitus imperium Antigonus nactus est idemque iussus est, Eumeni

¹⁾ Plut. c. VI, 5 „μαχομένοι περι γῆς ἀρίστης καὶ τότε πολὺν καὶ κηλὸν ἐχρίσθη ἐν κάλυκι στάχυν”; cff. Wilhelm Athen. Mittheil. XXII, 194.

²⁾ Plut. c. VIII, 1.

³⁾ Diod. XVIII, 39, 2; App. Syr. 53; cf. Niese ll. p. 224 ann. 1.

⁴⁾ Diod. XVIII, 39, 1. — Beloch p. 93 ann. 2 Triparadisum in Media Syria sitam fuisse putat.

⁵⁾ Diod. XVIII, 39, 4; Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρον apud Phot. Bibl. p. 221 R. in fine.

⁶⁾ Diod. XVIII, 39, 6; Appian. Mithr. 8; cf. Niese p. 225 ann. 1.

sociisque eius bellum inferre ¹⁾. Ipse Antipater cum regibus in Macedoniam iter facere statuit.

Ita morte Perdiccae Eumeni exiles res factae sunt; nam is perierat, cuius in societate maximam sibi spem posuerat, et bellum ei decretum est ab iis, a quibus antea ipse steterat, qui vero nunc pro regibus at contra eum tendebant.

Quem commutatum statum simul ac cognovit noster, ultro militibus suis quae facta erant indicavit, ne fama aut res in maius extolleret, aut animos militum rerum novitate terreret, nec non ut, de se quae esset sententia eorum cum animadvertisset, ex studio et voluntate eorum caperet consilium ²⁾. Sibi vero exercitu fidelissimo opus esse ratus, unicuique discedendi potestatem dedit. Quare adeo cunctos in partium suarum studium convertit, ut milites affirmarent ³⁾ ferro se decreta Macedonum rescissuros esse. Nonnulli tamen ducum, qui Perdiccae partium fautores quidem fuerant, in bello vero persequendo fiduciam non collocabant, periculum detrectaverunt ⁴⁾, resque suas agere coeperunt.

Eumenes autem, simul ut novis se copiis equitum firmaret ⁵⁾, simul ut milites suos sustentaret, in Aeoliam exercitum deduxit, pecunias civitatibus imperavit, recusantes dare hostiliter diripuit. Deinde Sardes se contulit, Cleopatrae, sororis Alexandri, ut bonam voluntatem sibi conciliaret, sperans fore, ut maximam auctoritatem, qua apud Macedones illa gaudebat, in proprium usum con-

¹⁾ Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρον apud Phot. Bibl. p. 224 R.

²⁾ Just. XIV, 1, 1-4.

³⁾ Just. II, § 5.

⁴⁾ cff. Niese p. 226. Beloch p. 95.

⁵⁾ cf. Plut. c. VIII, 3 sq.; Just. XIV, 1, 6.

verteret ad centurionum principumque animos sibi devinciendos ¹⁾. Persuasum enim erat militibus, ibi maiestatem regiam verti, unde soror Alexandri staret.

Eodem fere tempore, quo Sardibus Eumenes versabatur, Antipater in Europam exercitum ducens propius illam urbem venit. Quem proelio lacescere animo volvens, quia equestri proelio, quo belli genere maxime noster valebat, locus valde idoneus erat, tamen Cleopatra dissuadente ²⁾ Eumenes consilium dimisit, cumque omnibus copiis in Phrygiam Superiorem recessit, Celaenis hiberna castra positurus. Nondum vero Antipater Asiam reliquerat, cum inter Antigonom et Cassandrum, Antipatri filium, qui ei a patre adiunctus fuerat, discordia erupit. Antigonus tamen suspicionem, quasi privatas potius res moliretur, tam apte a se removit, ut Antipater ei ad bellum contra Eumenem gerendum 8500 Macedones atque praeterea equitatus partem et 70 elephantes dederit ³⁾.

Interea Eumenes in provincia Antigoni hiberna agebat ⁴⁾, idque haud segniter studebat, ut, si quis Perdiccae partibus adhuc faveret, eos secum coniungeret. Itaque Attalum, Alcetam et Docimum, qui in Asiam Minorem confugerant ⁵⁾, sibi conciliare conatus est, sed hi con-

¹⁾ Just. XIV, 1, 7.

²⁾ Arr. τὰ μετ' Ἀλέξανδρον apud Phot. Bibl. p. 225 R; cf. Niese p. 226. — Quam ob rem Beloch II. p. 95 scribat, ipsum Eumenem pugnam detrectasse, quia hostis multitudine superior esset, neque igitur vera esse putet, quae tradit Plutarchus c. VIII, 4, equidem non video.

³⁾ Arr. II. Diod. XIX, 29, 3. cff. Beloch p. 95 ann. 6; Niese. p. 227.

⁴⁾ Plut. c. VIII, 4.

⁵⁾ Beloch p. 95.

320. diciones eius aspernati sunt ¹⁾. Hac spe deiectus Eumenes ineunte vere ²⁾ copias ex hibernis ad se contraxit et in Cappadociam recessit, ubi cum numero copiarum haud exiguo hostem exspectabat. Verum mox apparuit, principes Macedonum, quos in exercitu noster habebat, fidos non esse ³⁾; nam Perdiccas, unus ex iis, ab eo descendit et cum tribus milibus peditum, quingentis equitibus clam castra reliquit. Quem tamen Eumenes, tridui viam iam progressum, misso Phoenice Tenedio cepit occiditque, copiasque eius centurionibus mulctatis cum suis iterum coniunxit ⁴⁾.

Non diversus ab eo Antigonus quoque hibernis peractis copias collegit, bellumque cum Eumene suscipere statuit. Audita Perdiccae defectione Antigonus, qui copiarum numero hostibus inferior erat, haud parvam spem concepit, ut aliquem ex Eumenis ducibus ad se pelliceret. Neque ea spes eum fefellit; nam ingentibus promissis Apollonidi, equitum Eumenis praefecto, per nuntium persuasit, ut in ipso proelio cum suis ad se transfugeret ⁵⁾.

Castra tum noster habebat in locis equestri proelio accommodatis, quae Campi Orcynii dicebantur ⁶⁾. Quo Antigonus cum omnibus copiis profectus saltus quosdam occupavit, quibus montes imminebant. Habebat hostis supra decem milia peditum et duo equitum cum elephantibus triginta; Eumenes vero non minus viginti milia peditum, et quinque equitum.

¹⁾ Arr. II.

²⁾ Diod. XVIII, 40, 1; Plut. c. IX, 2. cf. Beloch p. 96.

³⁾ cf. Beloch p. 96.

⁴⁾ Diod. XVIII, 40, 2 sqq.

⁵⁾ Diod. II. § 5.

⁶⁾ Ubi siti campi illi fuerint, non constat. cf. Niese p. 228 ann. 2.

Acrius ibi est pugnatum; sed Apollonidis prodicione Eumenis milites perturbati hostibus cesserunt impedimentis victori relictis. Proditor vero cladisque ¹⁾ imprimis auctor ab Eumene comprehensus atque occisus est.

Adversam hanc rem haud desperata fortuna Eumenes tulit. Bene gnarus, si bellum protraheretur viribus inferiorem se fore, noster consilium cepit in Armeniam recedendi, ut plures sibi socios inde colligeret. Magna in hoc itinere prudentia Eumenes usus est; nam quamquam eum persequens Antigonus, qui omni genere copiarum abundabat, saepe vexabat, tamen illi noster manus conserendi numquam copiam dedit nisi iis locis, quibus pauci multis resistere possent ²⁾. Postremo tamen celeritate et multitudine hostium circumventus, cum etiam milites, qui amissa impedimenta graviter ferebant, ad Antigonom transfugere videret ³⁾, a proposito desistendum esse intellexit, et antequam Armeniam attigisset in castellum quoddam Cappadociae munitissimum, quod Nora appellabatur, confugit ⁴⁾. Haud paucos milites ibi dimittere cogeatur, ne obsidio, quae haud dubie instabat, ipsa multitudine gravaretur ⁵⁾. Itaque cum equitibus 500 et 200 peditibus ⁶⁾ in eo oppido se inclusit. Castellum erant Nora montanum, in confinio Lycaoniae

¹⁾ Magnum militum Eumenes numerum in hac pugna amisisse videtur; nam alio modo explicari non potest, cum subito, multitudine inferiorem factum, copiarum colligendarum causa in Armeniam aufugisse. cf. Beloch p. 96.

²⁾ Nepos c. V, 2.

³⁾ Diod. XVIII, 41, 1.

⁴⁾ Diod. II. Nepos c. V, 3; Plut. c. X, 2; Justin. XIV, 2, 2.

⁵⁾ Justin. II. § 4.

⁶⁾ Plut. c. X, 2; cf. Diod. XVIII, 41, 3.

et Cappadociae situm ¹⁾, exiguum quidem, cum ambitus duo stadia non excederet, sed firmitate incredibili insigne, quia aequae natura et opera locum praeclare muniverant ²⁾. Magna ibi copia frumenti, lignorum et id genus aliarum rerum seposita fuerat, adeo ut in longissimum tempus obsidio perferri posset ³⁾. Angustiae vero loci et rerum condicio etiam multos, qui Eumenem eo secuti erant, absterruerunt, ne ulterius eius fortunae socii essent. Ita numerus eorum, qui cum eo Noris oppugnatione clausi sunt, non amplius sexcentorum fuit, quorum circiter centum morbis postea perisse videntur ⁴⁾.

Interim Antigonus plurimos eorum, qui ab Eumene erant dimissi, sibi coniunxit, magnamque Asiae Minoris partem occupabat. Praeter Eumenem enim nemo supererat, qui cum ipso de summo in Asia imperio contendere auderet. Exercitum deinde castello admovit, locumque duplici muro, vallis fossisque circumdedit. Omnium primum tamen ad colloquium Eumenem invitavit, si forte magnis promissis ultimum sibi adversarium reconciliare posset. Colloquio datis ab Antigono obsidibus facto de pace et societate inter eos frustra actum est.

Quae autem de Antigoni in Eumenem amicitia apud veteres auctores leguntur mihi vix credibilia esse videntur, neque magis quae de immutabili Eumenis fide illi extulerunt, factis probantur. Nam si amicum suum Antigonum esse Eumenes sensisset, obsides ut sibi

¹⁾ Plut. II.; Nep. c. V, 3. cff. Strabo XII, 537. Niese p. 229 ann. I.

²⁾ Plut. II.

³⁾ Diod. c. 41, 2; Plut. c. X, 3.

⁴⁾ cff. Diod. c. 41, 2; 53, 7. de Geer II. p. 58 ann. I.

darentur non poposcisset ¹⁾, neque si non aliam quam auctores nostri opinionem de Eumene habuissent, et hac occasione Antigonus et antea Leonnatus ²⁾ eum „magnis pollicitationibus” perducere conati essent.

Cum ob nimias Eumenis condiciones — is enim provincias sibi confirmari donaque reddi postulavit ³⁾ — colloquium dimissum esset, Antigonus, relicto ad obsidionem praesidio, misso ad Antipatrum sententiam rogatum ⁴⁾ Hieronymo Cardiano, Eumenis amico, cum reliquo exercitu ipse abiit ad Eumenis provinciam subigendam. Hiberna anni 320/319 in Cappadocia collocavit ⁵⁾. Interea Eumenes obsidionis incommoda animo magno et excelso ipse ferebat militibusque leniebat ⁶⁾. Haud desperato auxilio conversionem rerum exspectabat, quae sibi opportunitatem daret ex Noris aufugiendi bellumque redintegrandi. Locus adeo erat munitus, ut apparatus et munitiones Antigoni alias noster incenderet, alias disiceret ⁷⁾, neque magnum esset periculum, ne ab hostibus caperetur. Quamdiu autem hiems fuit, Eumenes Noris se tenuit, simul Hieronymi ex Macedonia reditum opperiens. Qui cum anni 219 vere appropinquante redux ad Eumenem Nora pervenisset, totum rerum statum mutatum esse eum edocuit.

In Europa enim initio anni 219 ⁸⁾ mortuus erat Anti- 219.

¹⁾ In numero eorum, sicut Eumenes flagitaverat, Ptolemaeus quoque, fratris Antigoni filius, fuit; cf. Plut. c. X, 4.

²⁾ Nepos c. II, 4; Plut. c. III, 8. cf. pg. 5.

³⁾ Plut. c. X, 5. — cff. Diod. c. 41, 7; 57, 3; Niese p. 229 ann. 3.

⁴⁾ Niese ll.; cf. Diod. c. 42, 1.

⁵⁾ Beloch p. 97; Niese p. 230.

⁶⁾ cff. Diod. c. 42, 5; Plut. c. XI, 1; Front. Strat. IV, 7, 34.

⁷⁾ Nep. c. V, 7.

⁸⁾ cf. F. Jacoby „Marmor Parium” 1904, pg. 197.

pater, summaque rerum ad Polyperchontem transierat, virum probatae belli experientiae, qui phalangis Macedonum parti praefectus ¹⁾ sub Alexandro in Asia militaverat. Antigonus vero, qui Attalum, Docimum, Alcetam, Perdiccae partium qui superfuerant defensores, illos vivos, hunc occisum vicerat ceperatque ²⁾, Polyperchonti se postponi non tulerat, sed Eumenis atque Alcetae exercitibus adeo auctus, ut sexaginta milibus peditum, decem equitum imperaret, opibusque Asiae fretus summum imperium sua spe complectebatur ³⁾. Arrhidaeum ⁴⁾ igitur, Phrygiae quae ad Hellespontum erat satrapen, bello persequi statuerat, eumque ex provincia expulerat. Quem ad Polyperchontem in Macedoniam fugientem mox Clitus, Lydiae satrapes, secutus erat ⁵⁾. Cumque Cassander, Antipatri filius, adversatus iis quae pater instituerat, missis ad Ptolemaeum et Antigonom legatis societatem cum iis inisset, contra Polyperchontem tres se potentissimi duces coniunxerant, pro se quisque sperantes imperium.

Totam iam fere Asiam Minorem Antigonus sibi subegerat; unus vero Eumenes adhuc obsidione tenebatur. Ad hunc igitur Antigonus Hieronymum Cardianum misit, ab Antipatro redeuntem, cuius legatio, ad illum suscepta, ut causam Eumenis apud eum ageret, morte Antipatri interrupta, effectum caruerat. Nora in castellum

¹⁾ Diod. c. 48, 4. cff. Arrian. Anab. II, 12, 2; VI, 5, 5; VII, 12, 4. De nomine Πολυπέρχων cff. C. I. A. II, No. 723; I. G. Ins. II, no. 645; Journ. Hell. Stud. XIX, 1899, p. 330.

²⁾ cff. Beloch p. 97; Niese p. 231 sqq.

³⁾ Diod. XVIII, 50, 1-4; Plut. c. XII, 1.

⁴⁾ De nomine cf. Beloch II. p. 100 ann. 3.

⁵⁾ cf. Beloch p. 101; Diod. c. 51 sq.

igitur Hieronymus revertit, simul ad Polyperchontem summam rerum cecidisse Eumenem certiore faciens, simul ei magna promissa Antigoni praetendens, invitare eum Antigonum, ut, pugnae in Cappadociae gestae immemor, amicitiam atque belli societatem secum nunc faciat, donaque longe prioribus maiora et provinciam ampliorem accipiat ¹⁾).

Quae tamen Eumenem non magis atque antea pellerunt. Tamen hanc opportunitatem libenter arripuit, et, Noris se expedire gestiens, foedus sibi placere finxit ac se de condicionibus agere velle. Formulam iuris iurandi ipsi ab Antigono propositam, in qua regum quidem, ne nimis aperte quid meditaretur ostentaret, mentionem ille fecerat, sed sibi, non Polyperchonti chiliarcho, neque Olympiadi, matri Alexandri, sacramentum esse dicendum voluerat, ita Eumenes mutavit, ut non Antigono tantum, sed et Olympiadi et regibus fidem sponderet, eosdemque cum illis se amicos inimicosque habiturum ²⁾. Sic mutatam Eumenes formulam Macedonibus, qui ipsum obsidebant, remisit, se paratum esse dicens ad foedus ineundum, ipsorumque permisit iudicio, utra formula iustior videretur. Probato iure iurando, quod ipse fecerat, datoque Eumenes obsidione est solutus ³⁾.

Inopinato ita salutis compos factus noster, haud ignorans Antigono hanc malitiosam astutiam minime placituram, statim in Cappadociam, pristinam suam provinciam, profectus est. Multos iam in itinere, qui antea sub eius auspiciis militaverant, nunc autem per agros

¹⁾ Diod. XVIII, 50, 4. cf. Beloch p. 102.

²⁾ Plut. c. XII, 3 sqq.

³⁾ cf. Niese p. 238; Diod. XVIII, 53, 5; App. Syr. 53.

vagabantur ¹⁾, quippe qui Antigono obsequi noluissent ²⁾, sibi noster recollegit. In Cappadociam cum pervenisset, obsides Cappadoces, quos secum Noris tenuerat, remisit et iumenta, tentoria, alia quibus ei opus erat, a vicinis urbibus accepit ³⁾, ita ut brevi tempore praeter equites illos, qui cum eo obsidionem toleraverant, plus duo milia ⁴⁾ militum dicto parentium haberet. Cum his, quia ab Antigono cum exercitu Menandrum in se missum esse cognovit, e Cappadocia in Ciliciam fugit. Tribus diebus postquam e Cappadocia Eumenes profectus est, eo Menander venit, qui ab illum persequendo mox desistens infecta re in Cappadociam regressus est ⁵⁾.

Quam maximis itineribus noster Tauro monte superato in Ciliciam evaserat.

Ad Eumenem fugae se dantem litterae afferuntur, ex Macedonia a regibus, Polyperchonte et Olympiade missae, quibus eum illi hortabantur, ut sibi auxilio veniret, sive in Macedoniam ipse transgredi, sive in Asia exercitibus pecuniisque acceptis bellum contra Antigonum gerere mallet ⁶⁾. Polyperchon enim, ubi certamen cum Antigono, Ptolemaeo et Cassandro imminere vidit, cumque ei Hieronymus brevi ante rerum condicionem indicasset, Eumenem Asiae praeponere ⁷⁾ statuerat, ut Antigonum impediret, quominus in Europam traiceret, eique omnes copias subiungi iusserat, quae

¹⁾ Diod. XVIII, 53, 6; Plut. c. XII, 5.

²⁾ Diodorus auctore Hieronymo ob Eumenis amorem ad eum illos redisse tradit.

³⁾ Plut. II.

⁴⁾ Diod. II.; Plut. eos mille fuisse scribit. cf. Niese p. 238.

⁵⁾ Diod. c. 95, 1 sq.

⁶⁾ *Diod. c. 57, 3; Plut. c. XIII, 1; Nep. c. VI, 1.

⁷⁾ *στρατηγὸς αὐτοκράτωρ* Diod. c. 58, 1.

in Asia regum in fide permanserant, Argyraspidas imprimis, qui Antigene Teutamoque ducibus tria milia numero in Cilicia stipendia merebant. Cappadocia Eumeni provincia reddebatur, omnesque praefecti ac quaestores ei opem ferre iuebantur; thesaurus, qui Cyindis in Cilicia erat, ex quo statim ei quingentorum talentorum largitio porrecta est ad damna iam pridem accepta lenienda, mox libere ei permissus est ad peregrinos milites conducendos¹⁾. Olympias vero Eumenis rogabat sententiam, utrum in Epiro ipsa maneret, an in Macedoniam rediret. Suasit ei noster, ne se moveret, tempusque exspectaret, dum Alexandri filius regnum adeptus esset; sin in Macedoniam tamen reverteretur, omnium iniuriarum oblivisceretur, neve in quemquam acerbior uteretur imperio²⁾. Mandata deinde regum sese exsequi paratum esse rescripsit Eumenes, bellumque cum Antigono paravit³⁾.

In Ciliciam cum venisset, Antigenes ac Teutamus cum copiis suis⁴⁾ ei obviam ierunt, et litteris illis a regibus datis obsecuti libenter se ad omnia ei praesto futuros polliciti sunt⁵⁾. Neque tamen Eumenem latuit, quam invisus Macedonibus esset, quippe qui hominis Graeci aegre ferrent imperium, quem ipsi insuper antea capitis damnassent, quique omnes post Alexandrum duces fastidirent⁶⁾, sordidam sub aliis militiam post tanti

¹⁾ Diod. c. 57, 3 sq.; Plut. c. XIII, 1; Nep. c. VI, 4.

²⁾ Nep. c. VI, 2; Diod. XVIII, 58, 3 sq.

³⁾ Diod. c. 58, 4.

⁴⁾ Circiter tria milia numero eas fuisse docet Diod. c. 59, 3.

⁵⁾ Diod. c. 59, 3; Plut. c. XIII, 1 sqq. cff. Beloch p. 105; Niese p. 239 sq.

⁶⁾ Diod. XVIII, 60, 1; Plut. c. XIII, 2. cf. Nep. c. VII, 1.

regis memoriam existimantes ¹⁾. Quingenta igitur illa talenta Eumenes, invidiam ut evitaret, accipere recusavit, dolumque excogitavit, quo imperii speciem callide a se averteret. Finxit nempe, in somnio sibi visum esse Alexandrum regem, regium tabernaculum eo loco constituere se iubentem, quo duces convenirent, ut de summis rebus consilia caperent; pollicitumque esse, se ipsum consiliis eorum interfuturum esse ²⁾. Quod cum placuisset Argyraspidibus, exstructum tabernaculum est cum sella aurea, in qua sceptrum, diadema et arma Alexandri deposita sunt. Hoc modo, cum non ipse, sed rex convocare consilia videretur, quamquam per eum unum omnia gerebantur ³⁾, ducum invidiam minuit, ipsorumque militum benevolentiam ac favorem sibi conciliavit ⁴⁾. Thesauro praeterea usus est ad copias sibi ex Cilicia, Pisidia, Lycia, Phoenicia, aliisque regionibus comparandas. Sic brevi tempore praeter eos, quos iam habebat, decem milia peditum et duo equitum collecta sunt ⁵⁾.

Antigonus tamen et Ptolemaeus, Eumeni quam maxime infensi, omnes vires, ut ei nocerent, intenderunt. Ptolemaeus igitur, cum classe ad Zephyrium, promunturium Ciliciae, delatus, ducibus Argyraspidum, missis legatis, ne Eumenem sequerentur, persuadere conatus est. Quae spes ei ad irritum cecidit. Neque magis Antigono, qui et alios et Philotan, unum ex amicis, cum litteris, quibus ingentia pollicebatur, ad eosdem atque ad duces privatim

¹⁾ Justin. XIV, 2, 7.

²⁾ Diod. c. 60, 4 sq; 61; Plut. c. XIII, 3 sq.; Nep. c. VII, 2 sq; Polyæn. IV, 8, 2 sqq.

³⁾ Nep. c. VII, 3.

⁴⁾ Diod. XVIII, 61, 3.

⁵⁾ Diod. c. 61, 4 sq.

miserat, Macedonibus primo quidem tumultuantibus, ab Eumene vero statim pacatis, prospere res successit ¹⁾.

Agmine deinde instructo Eumenes ex Cilicia in 318. Phoeniciam tetendit atque urbibus naves imperavit, quibus Polyperchonti maris imperium firmaret, ita ut sibi ille copias ex Europa in Asiam mittere posset ²⁾. (318 a. Chr. n.) Praeterea in animo habebat Coelesyriam occupare, sed nondum paratae copiae erant, cum, appropinquante Antigono, ex Phoenicia in superiores provincias exercitum reducere coactus est. Is enim, omnibus fere Asiae Minoris urbibus potitus, postquam ad Hellespontum classem illam, cui Clitus ³⁾ ab Eumene praefectus erat, exitiabili clade delevit ⁴⁾, totius maris Aegaei imperium ea victoria adeptus, cum Eumene debellare constituerat. Itaque cum viginti milibus peditum, quattuor equitum, quos ex toto exercitu elegerat, quique quam maxime erant expediti, in Ciliciam contendit ⁵⁾, ut Eumenem prius assequeretur, quam maiores hic copias comparasset. Simul classem ad oras Phoeniciae misit. Ea in portu Rhossi in aliquas naves, ab Eumene cum magna pecunia ad Polyperchontem emissas, incidit, quarum praefecti ad illam statim transierunt ⁶⁾.

Eumenes per Cavam Syriam festinanter in superiores regiones profectus, postquam Euphraten traiciens nonnullos suorum amisit ⁷⁾, impetum in eos facientibus

¹⁾ Diod. XVIII, 62, 3 sqq.; 63, 1-6.

²⁾ Diod. XVIII, 63, 6. cff. Beloch p. 105; Niese p. 241.

³⁾ cf. pg. 52.

⁴⁾ Diod. XVIII, 72. cff. Beloch p. 106; Niese p. 245 sq.

⁵⁾ Diod. XVIII, 73, 1.

⁶⁾ Polyæn. IV, 6, 9.

⁷⁾ Diod. XVIII, 73, 5.

eius fluvii accolis, deinde Tigrim flumen transgressus, in pagis Babyloniae, qui Carum dicebantur ¹⁾, hiberna castra ponere statuit. Antigonus autem, qui eum erat secutus, in Mesopotamia hibernavit (318-317 a. Chr. n.).

Cum in superiores provincias Eumenes pervenisset, dissensio ibi brevi ante ²⁾ inter praefectos earum regionum orta erat, duasque factiones inter sese bella gerentes invenit. Pithon enim, Mediae praefectus, qui, cum Triparadisi iterum provinciae distribuerentur ³⁾, superiores regiones acceperat, Philippum ⁴⁾ quendam, Parthiae satrapen, interfecerat fratremque suum Eudamum illius loco substituerat ⁵⁾. Quam ob causam contra eum ceteri satrapae se coniunxerant, exercitibusque suis Peucestan, Persidis praefectum, praefecerant, qui antea Alexandri *σωμαιοφύλαξ* fuerat, ac maxima inter eos gaudebat auctoritate ⁶⁾. Cunctis iis se non parem esse intellegens proelioque iam victus Pithon Babylonem cesserat, ut a Seleuco auxilium peteret ⁷⁾.

Itaque cum Eumenes, missis ad Seleucum atque Pithonem legatis, postulasset, ut regibus obsecuti secum Antigonom bello impugnarent, ei regibus quidem se opem laturos responderunt, numquam vero Eumenem sibi praepositum concessuros, quem publico consilio Macedones

¹⁾ Καρῶν κῶμῃ. Diod. XIX, 12; 13, 5. cf. Niese p. 259 ann. 1; Droysen Hellenismus II, 1, p. 258 ann. 2.

²⁾ cf. Niese p. 259 ann. 4, qui annis 219 et 218 haec facta esse putat.

³⁾ Diod. XIX, 12, 2.

⁴⁾ cf. Niese p. 259 ann. 3.

⁵⁾ Diod. XIX, 14, 1.

⁶⁾ Diod. XIX, 14, 4 sq.

⁷⁾ Diod. c. 14, 2 sq.

capitis damnassent ¹⁾. Quin per legatos Macedonum animos ab illo abalienare conabantur. Milites vero Eumenem non deseruerunt, isque hibernis peractis, cum iam ea regio copiis suis commeatum diutius praeberet non posset ²⁾, ad alteram Tigridis ripam redire decrevit, ut exercitum Susa duceret, quo convenire satrapae illi iussi erant, qui cum Peucesta faciebant.

Flumen igitur transiturus castra posuit in loco, qui a Babylone trecenta stadia aberat ³⁾. Eo autem Seleucus quoque cum multis navibus venit, ut transitu eum prohiberet, atque iterum Macedonibus omnibus artibus persuadere nisus est, ut ab Eumene deficerent. Cum vero conatus eum fefellissent, fossae aggerem, diu obstructum, Seleucus dirumpi iussit, quo facto Eumenis castra inundata sunt ⁴⁾.

Postero autem die Eumenes relictis impedimentis suos ad alteram fluminis ripam traduxit, neque Seleucus, qui non nisi equites secum habebat, eosque numero inferiores, transitum impedire potuit. Quin etiam, flumine denuo traiecto, impedimenta quoque, quibus iam hostes potiti erant, postridie eius diei recuperata transvectaque sunt, monstrante indigenarum quodam, quomodo aquam e castris submersis abducerent ⁵⁾. Ad Eumenem deinde, quem clade accepta ex provincia sua abire Seleucus cupiebat, legatos de pace misit ⁶⁾. Quos quidem re infecta ille remisit, victus tamen inopia adductus in Susi-

¹⁾ Diod. XIX, 12, 2.

²⁾ Diod. XIX, 12, 4.

³⁾ Diod. XIX, 12, 3. cf. Niese p. 259 ann. 5.

⁴⁾ Diod. XIX, 13, 2. cf. XVIII, 73, 3.

⁵⁾ Diod. XIX, 13, 4.

⁶⁾ cf. Niese p. 260 ann. 1. Diod. c. 13, 5.

anam, exercitu ob rem frumentariam in tres partes diviso, continuo perrexit.

Quo cum adscendisset, eo mox satrapae quoque illi, quos iterum datis litteris arcessiverat, cum omnibus suis copiis Peucesta duce venerunt. Aderant sagittariorum et funditorum Persicorum ad decem milia atque ex diversis gentibus tria milia; equites vero ex Graecis et Thracibus sexcenti et ex Persicis amplius quadringenti. Tlepoleum Macedonem, Carmaniae satrapen, mille et quingenti pedites sequebantur, septingenti equites. Sibyrtius quoque, Arachosiae praefectus, et Androbazus, qui Paropamisadis, Stasander, qui Ariae et Drangianae regiones tenebat, copias suas adiunctis Bactrianis adduxerant, nec non Eudamus, qui, ex India profectus, exercitui praeerat et elephantis centum et viginti, quos Poro rege interfecto sibi paraverat. Ita ut summa eorum, qui cum Eumene contra Antigonum bellum erant facturi, amplius viginti milium peditum erat et septingentorum, quattuor milium equitum et sexcentorum ¹⁾.

Promiscua tamen haec multitudo hominum erat, quorum maior pars ex gentibus constabat Superioris Asiae. Neque admirationem movet, et alios satrapas et Peucestan, qui suas quisque copias alere deberent, Eumenem sibi praepositum vix tulisse. Itaque cum de principatu inter eos contenderetur, eodem quo antea Eumenes dolo usus est, ut deliberaturi cotidie duces ad regium Alexandri tabernaculum, in hunc ipsum usum factum, convenirent ²⁾. Quo tamen loco noster, cum

¹⁾ Diod. c. 14, 5 sqq.; 27, 5.

²⁾ Diod. XIX; 15, 3 sq.

mandata regum haberet, primas partes agebat ¹⁾. Thesauro quoque regio, qui Susis servabatur, ita Eumenes usus est, ut Macedonibus suis sex mensium daret stipendium, et satrapas nonnullos donis ac favore sibi vinciret ²⁾. Nam quamvis longe maioribus quam antea copiis praecisset nec difficulter Antigono resistere posse videretur, morum tamen corruptio tantopere satraparum exercitum invaserat, ut Macedonibus ceterisque Eumenis militibus valde noceret, neque certa igitur in exercitu suo Eumenis esset condicio.

In Susiana aliquod tempus moratus noster exercitum recreabat. Donec tandem aestate Antigonus, qui, cum ipse Macedo natus esset, summa apud suos auctoritate gaudebat, et omnia ipse administrabat neque dubium tenebat imperium, contra eum tetendit. Iter cum initio maturasset Antigonus, si forte Eumenem assequeretur, priusquam satraparum copias collegisset, deinde lentius extraxisset, cum iam cum illis eum se coniunxisse comperisset, nunc multis militibus in Babylonia adscriptis, Seleuco et Pithone sibi adiunctis, Susa versus cum magnis copiis arma movit ³⁾.

Huius rei certior factus Eumenes, arce Susorum defendenda Xenophilo tradita, ipse post Pasitigrim flumen, quod transitu difficillimum unius diei iter a Susis abest, recessit ⁴⁾. Cum autem, per totam eius fluminis ripam dispositis praesidiis, exercitus extenuaretur, a Peucesta Eumenes petivit, ut decem milia sagittariorum e Per-

¹⁾ Plut. c. XIII, 6; Nep. c. VII, 3; Polyæn. IV, 8, 2.

²⁾ Diod. c. 15, 5; Plut. c. XIII, 5 sq. cf. Niese p. 261 ann. 1.

³⁾ Diod. XIX, 17, 3. eff. Niese p. 261; Beloch p. 116.

⁴⁾ Diod. XIX, 17, 3; Plut. c. XIV, 2.

side arcesseret; qui, salutis suae prospiciens, quamvis aegerrime Eumenis imperata ferret, auxilia iussa comparavit ¹⁾).

Interea Antigonus, Susorum arcem frustra aggressus, Seleuco ibi cum exercitus parte relicto, ad Copratem flumen copias duxit, quod in Pasitigrim influit. Quo itinere ob immodicum temporis aestum ²⁾ multos milites amisit. Castris positus 80 stadiorum intervallo ab Eumenis exercitu Antigonus paucis quas nactus erat naviculis milites transmittere coepit, fossam vallumque exstruere atque reliquum agmen exspectare iussos ³⁾. De quibus per speculatores statim Eumenes edoctus, cum quattuor milibus equitum et mille et trecentis equitibus Tigridis ponte superato ad Copratem properavit, hostesque, quorum magna pars per agros populabantur, in flumen depulit et quattuor fere milia eorum cepit ⁴⁾. Antigonus, qui propter navium inopiam auxilio suis venire non potuisset, clade accepta Badacam retrogressus est, quae urbs ad Eulaeum flumen sita erat, ut milites ibi reficeret; quorum iterum multi in itinere aestui fervidissimo succubuerunt ⁵⁾. Inde Ecbatana in Mediam, Pithonis provinciam, exercitum duxit ⁶⁾.

Quae cum accepisset noster, cum Antigene, Argyraspidum duce, iisque, qui a mari eum secuti erant ⁷⁾, con-

¹⁾ Diod. c. 17, 4 sqq.

²⁾ Diod. XIX, 18, 1 sq. Unde efficitur, media aestate anni 317 a. C. n. haec facta esse.

³⁾ Diod. c. 18, 4.

⁴⁾ Diod. c. 18, 5 sqq.; Plut. c. XIV, 2.

⁵⁾ Diod. XIX, 19, 1. cf. Niese p. 262 ann. 3.

⁶⁾ Diod. c. 19, 2 sqq. cff. Niese p. 262 sq.; Beloch p. 116 sq.

⁷⁾ „πάντες οἱ τὴν ἀπὸ θαλάττης ἀνάβασιν πεποιημένοι”

silium fecit, ut ad mare in Asiam Minorem, regibus Polyperchontique opem laturo regrederentur. Huic vero consilio superiorum regionum praefecti, ne interim Antigonus provincias suas occuparet veriti, obstiterunt ¹⁾. Eumenes igitur, illis digressis hostibus se impari futurum intellegens, in Asia Superiore manere decrevit, motisque castris viginti quattuor dierum itinere Persepolim in Persidem contendit.

Ibi Peucestas magnificentissimis epulis in Philippi atque Alexandri memoriam instructis exercitum omnem invitavit, neque quidquam omisit, quo militum animos sibi conciliaret ²⁾. Quem talibus artibus principatum et summum imperium affectantem Eumenes scilicet perspexit: quam ob causam dolo sibi utendum esse statuit. Epistulam igitur quandam protulit adulterinam, Syriacis conscriptam litteris, quam ab Oronte, Armeniae praefecto, sibi datam esse finxit. Scripserat noster Olympiadem, mortuo Cassandro, cum Alexandro nepote in Macedoniam invasisse, et Polyperchontem, omnibus copiis in Asiam contra Antigonom transvectis, Cappadociae iam imminere ³⁾. Quae litterae postquam recitatae sunt, Eumenis, regum procuratoris, auctoritas inde restituta et prae Peucestae elata est.

Eodem fere tempore, cum Sibyrtium, Arachosiae sa-

Diod. XIX, 21, 1; i. e. duces copiarum, quae ex Cilicia, Phoenicia, Coelesyria Eumenis vestigia premebant cf. p. 67 sq.

¹⁾ Diod. II.

²⁾ Diod. XIX, 22. cf. 21, 3; Plut. c. XIV, 4.

³⁾ Diod. XIX, 23, 2 sq.; Polyæn. IV, 8, 3. Niese p. 264 ann. 3 partim vera fuisse scribit, quae hac epistula continebantur, Eumenem de Olympiadis in Macedoniam reditu nuntium quidem accepisse, cetera vero ficta addidisse.

trapein, Peucestae amicum, ob aliquod delictum ante tribunal suum in ius vocavisset, summoque ille cum suo periculo clam aufugisset, hoc quoque facto omnes sibi oboedientes noster fecit ¹⁾. Nonnullos vero ducum, quibus diffidebat, pecunia mutua ab iis sumpta sibi obstrinxit ²⁾.

Haec dum agebantur, Antigoni cum exercitu in Persidem irrupisse Eumeni nuntiatum est. Quibus cognitis hosti obviam ire, ut proelio decertaretur, constituit. Priusquam autem contra hostem copias eduxit, opiparo convivio milites excepit, exemplum Alexandri ac nuper Peucestae secutus. Qua occasione cum immodice vino abusus esset, die sequenti postquam castra movit in morbum noster incidit, ita ut valetudine praepeditus aliquot dies loco eodem milites tenere cogeretur. Deinde viribus quodammodo reparatus, copiis procedere iussis, ipse in lectica, ne tumultu et angustiis viarum turbaretur, agmen sequebatur ³⁾. Iamque unius diei iter exercitus alter ab altero aberant, atque utrique pugnam acrem parabant, cum Eumenis milites, qui in primo agmine erant, si illo duce carerent pugnare se nolle enuntiaverunt. Tum noster, in lectica ad eos devectus, manibus ac nutu eos incitavit, quo viso alacriter omnes arma, in terram modo defixa, resumpserunt, hostemque, qui in conspectum iam venerat, ad pugnam provocaverunt ⁴⁾. Neque tamen ibi ob iniquitatem loci ⁵⁾ proelium est commissum. Trium inde stadiorum intervallo castris promotis Antigonus per legatos satrapas excitabat,

¹⁾ Diod. XIX, 23, 4. cf. Niese p. 264 ann. 4.

²⁾ Diod. XIX, 24, 1 sqq.

³⁾ Diod. c. 24, 4 sqq.

⁴⁾ Plut. XIV, 5 sq.

⁵⁾ Diod. XIX, 25, 2.

ut Eumenem desererent, provincias se nemini erepturum, aliisque alia daturum promittens ¹⁾. Qua spe deiectus in Gabienen Antigonus abire decrevit ²⁾, quae regio omnibus rebus abundabat, quibus etiam magni exercitus ali poterant, et ob fluvios ac voragines impervia erat. Sed eius consilio per transfugas Eumeni indicato hic, hostem anteverurus, in eandem regionem properare statuit, missisque, qui transfugarum specie noctu se castra eius invasurum esse Antigono renuntiarent, eum delusit, longeque ³⁾ iam erat progressus, priusquam ille se deceptum esse percepit.

Statim igitur, Pithoni peditum agmine tradito ac sequi iusso, cum equitibus Eumenem insectans prima luce Antigonus extremum eius agmen assecutus est ⁴⁾. Qua occasione hostes aggredi Eumenes declinavit; quod si fecisset, facile eos profligare potuisse videtur ⁵⁾. Itaque Antigonus reliquum suum agmen exspectavit. Cum ceteri adessent, aequabat propemodum copiarum numero Eumenis exercitum; habebat enim plus 28 milia peditum, 8500 equites et 65 elephantos, Eumenis vero exercitus erat 35 fere milium peditum, 6100 equitum et 114 elephantorum. Quamquam igitur equitibus Eumenes erat inferior, tamen peditibus elephantisque Antigonum superabat. Illo igitur pugnae genere fretus — solebant enim

¹⁾ Diod. c. 25, 2 sq.

²⁾ cf. Strabo XVI, 745.

³⁾ „πρόεχοντες δ' Εὐμένους δύο φυλακάς” Diod. XIX, 26, 3 sqq. Causa latet, quare hic Eumenis dolus apud Polyaeum non legatur.

⁴⁾ Diod. c. 26, 6 sq.

⁵⁾ Hieronymus, cui haec debentur, mihi videtur eam Eumenis neglegentiam dissimulare studuisse. cf. Diod. c. 26, 8: „Οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐμένην δόξαντες εἶναι πλησίον ἄπασαν τὴν δύναμιν”.

iis temporibus equitatu maxime proelia disceptari — Antigonus ita aciem instruxit, ut cum Pithone equites expeditissimos Eumenis dextro cornu, cui ipse ille imperabat, obiceret, vires hostium qua maximae erant frangere iussos; ipse cum optimis copiis a dextro cornu, adiuncto sibi Demetrio filio, equites hostium, quos Eudamus, Indiae satrapes. in aciem ducebat, aggressus, impressione per obliquum in Eudami cohortes cum elephantis facta, diffudit stravitque.

Eumenes vero laevum Antigoni cornu mox fugaverat, et pedites eius, qui mediam aciem tenebant, praesertim Argyraspides, insigni virtute hostes sibi oppositos profligabant. Cum iam Antigonus, victoria a sua parte reportata, fugientes milites sistere atque in ordinem cogere coepisset, Eumenes tuba a persecutione suos revocavit, ut Eudamo succurrerent. Properante tamen nocte in posterum diem proelium renovandum dilatum est. Non vero ad pugnam tunc ventum est, quia belli aerumnis utrique male erant affecti ¹⁾.

Eumenes milites in castra ad impedimenta reduxit; quo facto Antigonus locum, quo pugna gesta erat, occupavit mortuosque suos sepelivit. In hoc ancipiti proelio eorum qui cum Antigono fecerant ceciderunt ad 3700, vulnerati sunt amplius 4 milia, ab Eumenis contra parte numerus eorum qui occisi sunt sexcentos non excessit, vulneratos habuit nongentos ²⁾.

Neque iterandi proelii cupidus Antigonus, caesorum sepultura Eumeni per legatum petenti in crastinum promissa, noctu clam discessit et in Gadamartam, Me-

¹⁾ Diod. XIX, 27-31_a. cff. Niese p. 265 sq.; Beloch p. 117.

²⁾ Diod. XIX, 31, 5.

diae provinciam, profectus est, ubi copias recrearet ¹⁾.

De cuius habitu certior factus Eumenes propter lassitudinem militum hostes persecutus non est, mortuos autem magnifica pompa cum humo mandasset ²⁾, e Paraetacis in Gabienen castra movit ³⁾. Ibi, ut facilius in regionibus, paucis incolis frequentatis, commeatus peterent, copias Eumenes ita disposuit, ut extremae earum partes altera ab altera mille stadiis remotae essent ⁴⁾; idque eo tutius fieri posse arbitrabatur, quia Antigonom viginti quinque mansionum iter abesse cognoverat. Erat quidem altera quoque via decem fere dierum, qua ex Media ad Eumenis hibernacula perveniri poterat, per deserta vero loca atque omni habitatione destituta, neque ea propter aquae inopiam exercitui pervia esse videbatur. Verum Antigonus, ubi Eumenis hiberna tam longe inter sese distare audivit, consiliumque cepit, quia inferiores vires suas quam hostium esse animadvertibat, ut ex improvise illos, adeo disiectos, invaderet, nihil sibi obesse censuit, quominus per illam breviorē viam exercitum duceret ⁵⁾. Itaque quam plurimos utres atque culleos comparari iussit, deinde pabulum et cibaria cocta dierum decem, ut quam minime fieret ignis in castris. Sed propter frigus ac violentissimas tempestates cum ignes nocte atque interdium incendere cogerentur, res ab acco-

¹⁾ Diod. XIX, 32, 1-3; Polyæn. IV, 6, 10. eff. Nepos c. VIII, 1. Niese p. 266 ann. 3.

²⁾ Diod. c. 32, 3.

³⁾ Diod. XIX, 34, 7.

⁴⁾ Plut. c. XV, 3; Nepos c. VIII, 1 sqq.; Diod. XIX, 37, 1.

⁵⁾ Diod. XIX, 34, 7; 37, 1 sq.; Plut. c. XV, 3 sqq.; Nepos c. VIII, 4-7; Polyæn. IV, 6, 11. eff. Beloch p. 118; Niese p. 267.

lis quibusdam Eumeni allata est. Dimidium fere itineris spatium tum Antigonus iam confecerat ¹⁾).

Eumenes, audita re, quia intellegebat, copias, antequam hostes adforent, contrahi non posse, omnem spem in dolo posuit. Suas unoquoque copias cogere iusso ipse cum suis militibus ad infimos montes contendit, qui hostium itineri obvii erant. Ibi ut prima nocte quam latissime poterant milites magnos facerent ignes praecepit, eosque secunda vigilia minuerent, tertia vero perexiguos redderent, ita ut hostibus suspicio subveniret, iis locis Eumenis castra posita esse, eumque de ipsorum adventu certiore iam esse factum ²⁾). Qui dolus effectum non caruit; nam Antigonus, Eumenem cum omnibus copiis in se progressum ratus iter suum flexit, longioremque illam viam petivit, qua, uno die, ut milites vires reciperent, intermisso, Eumenis castra assecutus tandem est. Interea ille omnes copias collegerat praeter elephantos, qui longius afuerant. Hos intercipere conatum Antigoni noster missis equitibus peditibusque praevenit ³⁾). Paucis diebus post, cum triginta stadia alter ab altero exercitus abesset, de summa iam rerum disceptaturus uterque dux copias instruxit ⁴⁾). Eumenes tum apud milites, mirantes quae nuper perfecerat, haud exigua erat auctoritate. Nec tamen principum Macedonum, qui illum sibi imperare etiam antea vix ferebant, invidia comminuta est. Itaque plerisque satrapis ducibusque sociis

¹⁾ Nep. c. VIII, 7; Diod. XIX, 37, 3 sqq.; Plut. c. XV, 4 sq.; Polyæn. II.

²⁾ Polyæn. IV, 8, 4; Plut. c. XV, 7; Diod. XIX, 38, 2^a sq.; Nep. c. IX.

³⁾ Diod. XIX, 39.

⁴⁾ Diod. c. 39, 6. cf. Niese p. 267.

sibi factis imprimis Argyraspidum principes ¹⁾ insidias ei fecerunt, conveneratque inter eos, ut post proelium eum interimerent. Quo inito consilio duo ex coniuratis, Eudamus, praefectus elephantorum, et Phaedimus quidam, de pecunia metuentes, quam mutuam olim ab ipsis noster sumpserat, occulte rem ad Eumenem detulerunt ²⁾. Qui convocato amicorum concilio eos allocutus est, se in turba beluarum versari dicens, testamentumque deinde fecit et scripta sua delevit. Deliberavit quoque noster, utrum bellum in superioribus Asiae partibus ulterius persequeretur, an, victoriam ultro Antigono permittens, per Mediam in Armeniam et Cappadociam, pristinas suas provincias, aufugeret. Tandem in victoria salutis spem reponens copias suas in aciem eduxit ³⁾. Erant numero triginta sex milia peditum et septingenti, equitum sex milia et quingenti, quibus accedebant centum et quattuordecim elephantum. Antigoni vero exercitus erat 22 milium peditum, non-gentorum equitum et 65 beluarum. In utroque exercitu simili modo acies instructa erat: medii constiterant pedites, cornua vero equites tenebant, universaeque aciei elephantum antepositi stationem habebant. In sinistro cornu Eumenes optimos equites adversus Antigonom, qui dextro suo cornu imperabat, ipse cum plerisque satrapis eduxit ⁴⁾.

Antequam proelium initum est, Eumenes equo per

¹⁾ Plut. c. XVI, 1, eos fuisse Teutamum et Antigenem tradit. Recte tamen Niese p. 268 ann. 1 observavit, Antigenem in eorum numero fuisse vix credibile esse, quippe qui postea ab Eumene stetisse videatur.

²⁾ Plut. c. XVI, 2.

³⁾ Plut. c. XVI, 1-5.

⁴⁾ Diod. XIX, 40, 2.

ordines vectus ad pugnam suos incitavit et magno clamore a militibus est receptus, hostibus numquam se cessuros esse affirmantibus ¹⁾. Alacritatem eorum videns signum noster certaminis dedit. Ferunt ante pugnam Argyraspidum ducem Antigenem ad Macedones adequitasse, qui sub Antigono militabant, vociferantem impios eos esse, qui adversus patres suos arma ferrent ²⁾. Nempe erant Argyraspides illi grandaevi omnes, qui iam Philippi et deinde Alexandri auspicia secuti numquam hosti cesserant.

Dato signo elephantum initium pugnae fecerunt, quos equitum turmae secutae sunt. Campus autem, in quo concursus est, vastus erat ac sabulosus siccaeque cuiusdam arenae refertus, unde factum est, ut ingentes mox pulveris nubes excitarentur ³⁾. Quo animadverso Antigonus expeditissimos equites cornu hostium clam praetervehi, castraque Eumenis, quae quinque fere stadiis aberant, invadere atque impedimenta diripere iussit; quod illi exsecuti sunt ⁴⁾. Ipse interea Antigonus cornu Eumenis

¹⁾ Diod. XIX, 41, 4; Plut. c. XVI, 4.

²⁾ Diod. c. 41, 1; Plut. c. XVI, 6.

³⁾ Diod. XIX, 42, 1; Plut. c. XVI, 8.

⁴⁾ Huc fragmentum Polyaei (IV, 6, 12) fortasse spectat, breve nec satis perspicuum, ad quam pugnam inter Eumenem et Antigonom commissam potissimum referendum sit. Quod si vere coniecerim, bis rem eandem Polyaeus memoravit. Nam quod ad locum IV, 6, 13 attinet, constat ex rebus ipsis, quas fusius exposuit, de pugna eum ibi agere, quae nos occupat. Duos fontes adisse videtur, alterum succincte, alterum copiose narrantem, neque animadvertisse, de re non diversa eos scribere. A sagacitate Polyaei talia non abhorrent. Sin autem minus neglegentem fuisse hominem accipias, optio non relinquitur, quin ad pugnam aliquam Pol. IV, 6, 12 pertineat, ceteroquin prorsus ignotam. (cf. Pol. IV, 6, 19, quo loco iterum de proelio aliquo sermo est inter Antigonom et Eumenem facto, cuius nulla mentio fit apud ceteros auctores, qui ad nos pervenerunt).

aggressus iam primo impetu Peucestan fugavit, deinde acerrimo proelio Eumenem ad alterum se cornu recipere coëgit. Cum igitur equitatu Antigonus Eumenis milites superaret, tamen pedites illius quinque milibus virorum occisis ab Argyraspidibus victi sunt ¹⁾. Noster, ubi capta impedimenta et Peucestan fugientem accepit, contractis denuo copiis instaurare proelium constituit. Intellegebat enim, victoria nondum reportata, impedimenta sibi recuperanda esse, si quidem militibus acceptus manere vellet. Quod tamen perficere nequivit. Nam Peucestas, qui, iamdudum ei invidens, fortasse ab Antigono pecunia corruptus ²⁾, proditoris videtur partes egisse, imperio ducis neglecto, tam longe discesserat, ut Eumenes, equitibus eius discessu adversario impar, appropinquante iam nocte, tempori cedere coactus sit ³⁾. Argyraspides, qui iteratum Antigoni equitum sustinuerant impetum, cum sui equitatus subsidio destituti permansissent, ad flumen quoddam tandem se receperunt ⁴⁾. Quo cum Eumenes quoque venisset, quid facto opus esset concilio ducum convocato deliberatum est. Satrapae, sicuti antea etiam nunc in superiores suas provincias regrediendum esse censuerunt; noster vero, qui nisi magnam de hostibus reportasset victoriam, actum de se esse intellegebat, etiam atque etiam suasit, uti hostem, priore iam proelio maximo detrimento affectum, iterato certamine aggrederentur ⁵⁾. At Macedones illi veterani, iracundia inflammati, quod impedimenta capta, uxoresque

¹⁾ Diod. XIX, 42, sq; Plut. c. XVI, 6 sqq.

²⁾ cf. Niese pg. 269.

³⁾ Diod. XIX, 43, 3. cf. 42, 4 sq. cf. Niese p. 269 ann. 1.

⁴⁾ Diod. XIX, 43, 5.

⁵⁾ Diod. c. 43, 6. cf. Justin. XIV, 3.

ac liberi in potestate hostium essent, neque hoc neque illud se facturos esse asseverabant. Cum in neutram sententiam conveniretur, concilium Eumenes dimisit ¹⁾. Interea, vix proelio peracto, Teutamius, Argyraspidum dux, ad Antigonum legatos de impedimentis miserat; qui, benigne accepti, mox hoc responsum rettulerunt, omnia illum se redditurum pollicitum esse, dummodo Eumenem sibi vivum traderent ²⁾. Cuius dicto audientes esse non puduit Macedones. Datis igitur custodibus qui eum observarent, cum fugere noster periclitatus esset ³⁾, tumultu facto gladium ei sui milites abripuerunt, manusque in tergum revinxerunt. Quae cum Antigono nuntiata sunt, Nicanorem ille misit, qui Eumenem ad se duceret. Frustra militibus persuadere conatus, ut vincula sibi solverent, tertio die postquam pugnam commisit Eumenes adversario suo traditus est ⁴⁾.

Ita cum praeter spem subito non solum Eumene, sed magna eius exercitus quoque parte ⁵⁾ potitus esset, nam et Peucestas cum suis et Macedonum plerique ad eum transierunt, Antigonus in custodiam nostrum dedit, et quid consilii de eo caperet perpendebat. Quod nonnulli ⁶⁾ tradunt, ob pristinam cum Eumene amicitiam Antigonum ei parcere voluisse, hoc credibile mihi quidem esse non videtur. Immo post illam fugam eius e Noris castello reconciliationis Antigono in mentem venire vix

¹⁾ Diod. c. 43, 7 sq.

²⁾ Diod. c. 43, 8; Plut. c. XVII, 1; Nep. c. X, 2; Just. XIV, 3, 11. cf. Niese p. 269 ann. 3.

³⁾ Justin. XIV, 3, 12. cf. Plut. Compar. Sert. c. Eum. c. II, 5.

⁴⁾ Plut. c. XVII, 3.

⁵⁾ cf. Polyæn. IV, 6, 13 et 15. Niese p. 269 ann. 4.

⁶⁾ Nep. c. X, 3; Plut. c. XVIII, 3.

potuit. Tamen statim eum interficere ausus non est, quia multi, qui sub nostro antea militaverant, etiam nunc fidem ei servabant. Cum enim Eumenes ad Antigonom adduceretur, tantus militum e castris concursus factus erat, ut Antigonus decem praestantissimos elephantos cum certis Medorum ac Parthorum copiis emisisset, qui turbam reprimerent ¹⁾. Etiam Nearchus Cretensis, nec non Demetrius filius Antigonom adierunt, ut saluum esse Eumenem sineret ²⁾. A consilio tamen suo Antigonus non destitit, ac septem diebus postquam traditus est, Eumenem, cum castra moturus esset, clam occidi iussit ³⁾.

Sic tandem de Eumene poena capitalis, quam quinque annis ante Macedones in eum decreverant, per prodicionem nefandam sumpta est. Mortem obiit aetate quadraginta quinque annorum initio anni 216 a. Chr. n.

„Die historische Forschung — ait Köpp ⁴⁾ — sucht von den Gestalten, deren geschichtliche Bedeutung sie zu verfolgen hat, ein möglichst klares und begründetes Bild zu gewinnen; sie beobachtet, soweit ihre Materialien es gestatten, ihre Thätigkeiten, Begabungen, Tendenzen; aber sie dringt nicht bis zu der Stelle, wo alle diese Momente ihren Quell, ihren Impuls, ihren Norm haben. — Genug, dass sie für die Lücken, die ihr so bleiben, eine Art von Ersatz hat; indem sie die Persönlichkeiten in einem anderen Zusammenhang als dem, wo ihr

Eumenis
mores
atque
existimatio.

¹⁾ Plut. c. XVIII, 2.

²⁾ Plut. c. XVIII, 5.

³⁾ Diod. XIX, 44, 2. cff. Nep. c. XII, 3; App. Syr. 53; Suid. s. v. Εὐμένης in fine.

⁴⁾ Alex. der Grosse pg. 4.

sittlicher Wert liegt, in dem ihres Verhältnisses zu den grossen geschichtlichen Entwicklungen, . . in ihrer Kraft oder Schwäche, ihren Plänen und Veranstaltungen, ihrer Begabung und Energie dieselben zu ermöglichen, auffasst und sie da nach ihrer Bedeutung einreicht, übt sie die Gerechtigkeit, die ihr zusteht, und gewährt sie ein Verständnis, das nicht tiefer, aber weiter und freier ist, als jenes nur psychologische".

Ita de Eumene, quis fuerit vir cum statuere voluerimus, pauca modo exstant lineamenta, quibus nisi viri nostri imaginem adumbremus. Magna sane fuit cura, vigilantia, patientia, calliditate et celeritate ingenii ¹⁾; quae virtutes et in munere, quo apud Phillippum ac deinde apud Alexandrum functus est, et postea, cum ei contra praeclaros duces bella gerenda erant, maximo usui fuerunt. Non diversus a plerisque Graecorum magna semper petebat atque omnes res in suum commodum vertebat, neque tamen curare solebat, quibus uteretur opibus, ut quae spectaret consequeretur ²⁾. Avaritia, quae ei obicitur ³⁾, videtur etiam Alexandro haud ignota fuisse; àt non tantopere illo vitio laborabat, quin postea, cum non iam ab epistulis regis esset, sed insignis dux magnis ipse exercitibus imperaret, id reprimeret, quotiens consiliis suis utile hoc videbatur. In rebus politicis egregia fuit sollertia, naturae humanae bene gnarus atque optime varios homines flectere sciens. Quamquam haud magna in eo dicendi facultas infuit, tamen per-

¹⁾ cf. Nepos c. I, 3.

²⁾ In hac quidem re cum Beloch (III, 1, pg. 119) consentio, ita tamen, ut verba eius „im ausgeprägtesten Masse etc." minime probem.

³⁾ Beloch II. et ann. 2. cff. Plut. c. I sq.

suadendo magnopere pollebat ¹⁾. Figura erat venusta, nitidus, aspectu iuvenili, homini militari dissimillimus ²⁾.

Quae in cotidiano usu apud Alexandrum noster didicerat, haud dubie postea ei praesto fuerunt, effeceruntque, ut, quamvis in re militari versatus non esset, tamen potentissimis hostibus diutissime resistere potuerit. Mortuo Alexandro cum non tanta esset auctoritate, ut primarium locum vindicaret, ab illis, qui a regia domo stabant ipsoque potentiores erant, sibi subsidium petivit; quas partes interfecto Perdicca, defuncto quoque novo chiliarcho Antipatro, sequi perseveravit, non ignorans inde solum potentiam sibi ac dignitatem apud Macedones crescere posse. Cum vero in bellis, quae contra Antigonum sustentabat, devincere nequiret, aliorum ducum, praecipue Macedonum, invidiam perpetuo frangere par non erat et ab iis Antigono est traditus, qui nostro e medio sublato mox totius fere Asiae imperio potitus est.

¹⁾ Plut. c. XI, 2.

²⁾ Plut. II.

THESES.

THESES.

I.

Neque veteres, neque recentiores, qui de Eumene scripserunt, iustam eius imaginem ostenderunt.

II.

Iniuria Beloch (Gr. Gesch. III, 2, p. 4) contendit, Diodorum Antigoni et Demetrii fuisse neglegentem.

III.

Verisimile non est, quod vulgo creditur, quodque Köhler (Sitz. Ber. Berl. Akad. 1892, p. 497 sqq.) demonstrasse sibi videtur, Olympiadem caedis Philippi, regis Macedonum, consciam fuisse.

IV.

Nemea Minora, quae hieme agebantur, annua fuisse videntur.

V.

Antiquus mos erat, non serioris aetatis, uti Mommsen auctor est (Staatsrecht, III, p. 221), Romanos, albis vestimentis indutos, ludos spectare solitos esse.

II.

VI.

Iure Caesar sibi licere censuit, imperium Galliarum usque ad Calendas Januarias anni 48 retinere.

VII.

Diodori Siculi XVIII, 29, 2 „καὶ προκτασκεινσάμενος ἐκ τῆς ἰδίας σατραπείας ἵππων πλήθος” κ.τ.λ. Male Dindorf: προσκατσχ. (cf. Plutarchi Eumenis c. IV). Neque Eumenes ἐκ τῆς ἰδίας σατραπείας equos sibi comparavit. (cf. Justin. XIII, 6, 14.)

VIII.

Xenophontis Hellen. I. I, 7, 8 pro „οἱ τε πατέρεις” cum Brunckio (ad Aristoph. Acharn. 146) legendum est οἱ τε φρατέρεις.

IX.

Thucydidis I. V, 9, 2 fortasse legendum est: ἵνα μὴ τῶ τὸ τὲ κατ' ὀλίγους κ.τ.λ. (ed. Hude.)

X.

Sine necessitate v. c. van Leeuwen Thucyd. I. VII, 56,2 „ἐπειτα πολὺ” mutari vult in ἐκεῖ ἐπὶ πολὺ. (cf. Mnemos. XXX, 3, p. 331).

XI.

Sophoclis Aiakis vs. 670 pro „τιμαίς” reponendum esse videtur νόμοις.

XII.

Marc. Aurel. l. VIII, 55 pro „ $\alpha\upsilon\tau\acute{o}\varsigma$ ” legatur $\alpha\upsilon\tau\acute{o}\varsigma$.

XIII.

Marc. Aurel. l. X, 33 pro $\pi\alpha\sigma\tilde{\iota}\varsigma$ merito Richards (Class. Rev. 1905, 1, p. 25) legit $\mu\alpha\sigma\tilde{\iota}\varsigma$.

XIV.

Livii l. V, 52, 10 pro „tamquam” legendum est *quamquam*.

XV.

Juvenalis Sat. VII, vs. 16 (ed. Friedlaender) legatur: „altera quos nudo *pro*ducit Gallia talo.”

XVI.

Horatii Serm. l. I, 1, 19 lectionem traditam retinendam esse censeo. (cf. Mnem. XXX, 3, p. 347.)

XVII.

Ciceronis Oratoris ad M. Brutum § 30 pro „ita multas” melius scribitur *multas ita*.

XVIII.

Horatii Carm. l. I, 37, 18 non cum Fritschio (Horat. ed. 1898) pro „citus” est legendum *canis*.

IV.

XIX.

Athenae templum, quod Hecatompedos vocatur, aetate Solonis positum esse verisimile est.

XX.

Venus, Genetrix quae dicitur, eidem cui κέρει Erechthei arti tribuenda est, atticae scilicet.

XXI.

Ea quae scripsit Aristoteles *περί ποιητικῆς* p. 1453a „τὸ μὲν γὰρ φιλότιμον ἔχει ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις ἀλλ' οὔτε ἔλεον οὔτε φόβον, ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιον ἐστὶν δυστυχούντα, ὁ δὲ περὶ τὸν ὅμοιον, ἔλεος μὲν περὶ τὸν ἀνάξιον, φόβος δὲ περὶ τὸν ὅμοιον”, ad spectatores indoctos, non vero ad philosophos spectant.

XXII.

Voor eene wetenschappelijke opleiding verdienen de klassieke talen de voorkeur boven alle andere vakken.

